

TÜRK TİCARET KANUNU'NDA YER ALAN MAL SİGORTALARINA İLİŞKİN MUHTELİF HÜKÜM VE İLKELERİN SORUMLULUK SİGORTASINA UYGULANABİLİRLİĞİ

Serdar HIZIR*

Giriş

Sorumluluk sigortası, özellikle son yüzyıldaki teknolojik gelişmelere ve sorumluluk hukukuna paralel olarak gelişen ve kendisine zamanla daha fazla ihtiyaç duyulan bir sigorta türüdür. Bu sigorta türü ile genel olarak, sigorta ettirenin üçüncü kişilere kastı olmaksızın verdiği zararlardan dolayı malvarlığında meydana gelecek eksilmelerin önlenmesi amaçlanır.

Günümüzde, sigorta sözleşmelerine sıkça konu edilen sorumluluk sigortasının ve bu sigorta türünü düzenleyen hükümlerin Türk Ticaret Kanunu'nda yer almasını beklemek doğaldır. Oysa Kanun'daki sorumluluk sigortasına ait hükümler, gerek nitelik gerek de nicelik itibarıyla ihtiyacı karşılayacak yeterlilikte değildir. Bunun yanında mevcut hükümler, Kanun'da sistematik açıdan da oldukça dağınık bir görünüm arz etmektedir. Söz konusu hükümlerin bu eksikliği ve yetersizliği, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından kabul edilen sigorta genel şartlarıyla doldurulmaya çalışılsa da, anılan düzenlemeler ancak kanunlarda yer alan hükümlerden sonra uygulama alanı bulabilecektir.

Türk Ticaret Kanunu'ndaki sorumluluk sigortasına ilişkin mevcut hükümlerin bu yetersizliği nedeniyle, yine aynı Kanun'da yer alan diğer hükümlerin bu sigorta türüne uygulanması bir zorunluluk arz eder. Bu noktada, ilk etapta tıpkı sorumluluk sigortası gibi bir "zarar sigortası" niteliği taşıyan mal sigortalarının uygulanması düşünülecektir. Bu yaklaşım doğru olmakla birlikte, her iki sigorta türünün nite-

* Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Görevlisi.

liklerinden kaynaklanan bazı farklılıklar, mal sigortalarına ilişkin bazı hükümlerin sorumluluk sigortalarına uygulanabilirliği konusunda bazı tereddütleri de beraberinde getirecektir.

İşte bu çalışmada, Türk Ticaret Kanunu'nda mal sigortaları bakımından öngörülen muhtelif hükümlerin sorumluluk sigortalarına uygulanabilirliği hususu incelenecektir.

Çalışmanın konusu, iki ana başlık altında ele alınacaktır. *Birinci ana başlıkta* konunun anlaşılabilmesi için sorumluluk sigortasının tanımı ve genel özellikleri üzerinde durulacaktır. Bu aşamada ayrıntıya mümkün olduğu kadar inilmeyecek; ayrıntılı bilgiye ihtiyaç duyulan yerlerde ise atıflar vasıtasıyla bu ihtiyaç giderilmeye çalışılacaktır. Bunun yanında, sorumluluk sigortasının Türk Ticaret Kanunu'ndaki düzenleniş şekli ve bu sigorta türüne uygulanacak hükümlerin sırasının belirlenmesi de bu başlık altında gerçekleştirilecektir.

İkinci ana başlıkta ise çalışmanın esasını teşkil eden "mal sigortasına ilişkin muhtelif hükümlerin sorumluluk sigortasına uygulanabilirliği" konusu ele alınacaktır. Başlıkta öncelikle, mal sigortaları için son derece önem arz eden "sigorta değeri" ve "sigorta bedeli" kavramlarına ve bu kavramların sorumluluk sigortası açısından teşkil ettiği öneme kısaca değinilecektir. Ayrıca, kanaatimizce mal ve sorumluluk sigortaları arasındaki ihtilâfların temelini teşkil eden iki ilke; "sigorta değerinin sigorta bedeline eşitliği ilkesi"nin ve bu bağlamda "zenginleşme yasası ilkesi"nin sorumluluk sigortasında uygulanabilirlikleri de bu başlık altında incelenecek konular arasında yer almaktadır. Devamında ise, yine bu ilkelerin TTK'daki birer görünümü niteliğindeki bazı hükümlerin, sorumluluk sigortasının niteliği ile bağdaşıp bağdaşmadığı hususu ele alınacaktır. Nihayet çalışmada, konulara ilişkin olarak TTK Tasarısı'nda öngörülen düzenlemelere de yeri geldikçe değinilecektir.

I. SORUMLULUK SİGORTASINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

1. Genel Olarak Sorumluluk Sigortası

A. Sorumluluk Sigortası Kavramı

Toplum içinde yaşayan kişilerin tâbi olduğu birçok hukuk kuralı vardır. Şüphesiz ki kişilerden beklenen, bu kurallara uymalarıdır. Zira

toplum düzeninin hukuka uygun biçimde oluşması ve sürmesi, ancak bu sayede gerçekleşir. Fakat toplum içinde yaşamının doğal bir sonucu olarak, kişilerin söz konusu kuralların tümüne mutlak şekilde uymaları beklenemez; kişiler zaman içinde, bu kuralları bilerek ya da bilmeden ihlâl ederler. Mevcut kuralların ihlâli ise, kimi zaman üçüncü kişilerin zarar görmesine neden olur ve bu da kuralları ihlâl eden kişilerin sorumluluğuna¹ yol açar.

İşte sorumluluk sigortası,² sigorta ettirenin (veya sigortalının)³ üçüncü kişilere verdiği zararlar sonucunda ortaya çıkan sorumluluğu-

1 “Sorumluluk” kavramı ile ifade edilen, genel olarak “bir kişiye başvurulabilmesi veya ona yaptırım uygulanabilmesi olanağı”dır. Sorumluluk, borç ilişkisini diğer sosyal ilişkilerden net bir biçimde ayırır (Bkz. Kılıçoğlu, Ahmet, *Borçlar Hukuku -Genel Hükümler-*, 11. Baskı, Ankara 2009, s. 22). “Sorumluluk”, Almanca: *Haftung*, *Haftpflicht*; Fransızca: *Responsabilité*; İngilizce: *Responsability* veya *Liability* olarak ifade edilmektedir (Bkz. Ünan, Samim, *İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko*, İstanbul 1998, s. 8).

2 “Sorumluluk Sigortası”, Almanca: *Haftpflichtversicherung*; Fransızca: *Assurance de Responsabilité*; İngilizce: *Financial Liability Insurance* olarak ifade edilmektedir. Bu sigorta türünün tarihsel süreç içindeki gelişimi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Karayalçın, Yaşar, *Mesuliyet ve Sigorta Hukuku Bakımından Başlıca İşletme Kazaları*, Ankara 1960, s. 55 vd.; Şenocak, Kemal, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, Ankara 2000, s. 3 vd.

3 “Sigorta ettiren” ile “sigortalı” kavramlarının aynı anlama gelmediği açıktır. *Sigorta ettiren* kavramı, sigorta sözleşmesini sigortacı ile yapan kişiyi; *sigortalı* ise, şey üzerindeki menfaati sigortayla güvence altına alınan kişiyi işaret eder. Bu iki kavram, sigorta sözleşmesine göre aynı kişi üzerinde birleşebileceği gibi, farklı kişileri de ifade ediyor olabilir. (Ayrıntılı bilgi için bkz. Bozer, Ali, *Sigorta Hukuku (Sigorta Endüstrisi, Sigorta Hukukunun Genel Prensipleri, Tazminat Sigortası ve Çeşitleri, Can Sigortası ve Çeşitleri)*, Ankara 1965, s. 97-99; Arseven, Haydar, *Sigorta Hukuku*, 2. Baskı, İstanbul 1991, s. 96; Kender, Rayegân, *Türkiye’de Hususî Sigorta Hukuku*, 9. Baskı, İstanbul 2008, s. 178; Can, Mertol, *Türk Özel Sigorta Hukuku*, 2. Baskı, Ankara 2007, s. 33). Bu nedenle, örneğin bir kişi, sahibi olduğu pahalı bir cep telefonu üzerindeki menfaatini sigortalatmak amacıyla sigortacı ile bir sigorta sözleşmesi akdederse, bu ihtimalde sigorta ettiren - sigortalı ayrımı yapılmadan, yalnızca “sigorta ettiren” den söz edilir. Oysa söz konusu cep telefonu üzerindeki menfaat, telefonun sahibi olmayan bir başkası tarafından da sigortalanabilir. “Başkası Hesabına Sigorta” olarak tanımlanan bu durumda, sigortacı ile sigorta sözleşmesini akdeden kişi “sigorta ettiren”, bu sözleşme ile cep telefonu üzerindeki menfaati teminat altına alınan ve sigortacıya karşı herhangi bir yükümlülüğü bulunmayan kişi ise “sigortalı” olarak ifade edilir (Bkz. Çeker, Mustafa., *Sigorta Hukuku*, Adana 2008, s. 50, 109; Can, Mertol, *Meslekî Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarına Genel Bir Bakış*, Ankara 2006, s. 33 ve *Sigorta Hukuku*, s. 33). Bu çalışmada, bir “Başkası Hesabına Sigorta” hali söz konusu olmadıkça, sorumluluk sigortasından yararlanan kişi “sigorta ettiren” olarak anılacaktır.

nun, yani bu hâlde bir başkasının malvarlığında ortaya çıkabilecek değer azalmasının, bir ücret (prim) karşılığında sigortacı tarafından tazminin yüklenilmesini öngören bir sigorta türüdür.⁴ Bu sigorta türü ile sigorta ettiren, üçüncü kişilerin tazminat taleplerinin sonuçlarından kendisini korur ve bu talepler ile (kendisinin değil) sigortacının muhatap olmasını sağlar.

Görüldüğü üzere sorumluluk sigortası, sigorta ettirenin sorumluluğunun ortadan kalkmasını sağlayan bir mekanizma meydana getirmemektedir. Aksine, sorumluluk sigortası ile sigorta ettirenin sorumluluğu mevcut kalmaya devam etmekte; fakat kendi fiilinin malvarlığını azaltıcı sonuçları, sigortacı tarafından karşılanmaktadır.⁵

Belirtmelidir ki; sorumluluğun olmadığı yerde, sorumluluk sigortası da olmaz. Bu nedenle kişinin sorumluluğunun hukuken belli bir sınıra kadar söz konusu olduğu hâllerde, anılan sınırı aşan sorumluluk, sorumluluk sigortası ile güvence altına alınamaz.⁶ Örneğin, deniz ticareti hukukunda donatanın sınırlı sorumluluğu açısından durum böyledir.

⁴ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi de 16.02.1990 tarih, E. 1990/ 825 ve K. 1990/963 sayılı kararında, sorumluluk sigortasını “Mali sorumluluk sigortası, sigorta ettirenin üçüncü kişilere verdiği zararları, onun adına karşılamak üzere hem üçüncü kişilere hem de sigorta ettireni koruma amacıyla oluşturulmuş bir zarar sigortası türüdür.” şeklinde tanımlamıştır (Yargıtay Kararları Dergisi, Y. 1990, C. XVI, S. 6, s. 870-872) “Sorumluluk Sigortası” kavramı hakkında öğretilde yapılan başlıca tanımlamalar için bkz. Atabek, Reşat, *Sigorta Hukuku*, İstanbul 1950, s. 404; Kender, Rayegân, “Mesuliyet Sigortasının Mahiyeti ve Türleri”, *Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları*, III. *Sigorta Semineri*, Ankara 1977, s. 1; Bozer, Ali, *Sigorta Hukuku*, Ankara 1981, s. 174; Çeker, Mustafa, *Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Hukuku*, 2. Baskı, Adana 2004, s. 168; Memiş, Tekin, “Zorunlu Mali Trafik Sigortasında Sigortacının Sorumluluğunun Niteliği ve Sebepsiz Zenginleşme”, *XX. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu*, Y. 2004, S. 20, s. 73; Ünán, Riziko, s. 8. Yine öğretilde, bu tür sigortaları ifade etmek için “Mali Mesuliyet Sigortası” yerine, “Hukukî Mesuliyet Sigortası” dendiği de görülmektedir (Bkz. Karahan, Sami, “Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortasında, Sigorta Himayesinin Kapsamı”, *Prof. Dr. Halil CİN’e Selçuk Üniversitesinde 10. Yıl Hizmet Armağanı*, Konya 1995, s. 370, dn. no. 7’de belirtilen yazarlar.

⁵ Merkin, Rob, *Insurance Law- An Introduction*, London 2007, s. 283; Fidan, İsmail, “Sorumluluk Sigortalarında Rizikonun Gerçekleşmesi”, *Ankara Barosu Dergisi*, Y. 2005, S. 2, s. 34-35; Bozer, 1981, s. 173-174; Memiş, s. 77.

⁶ Ergün, Mevci, “Sorumluluk Hukuku ile Sorumluluk ve Genel Sigortaların İlişkisi”, *Yargıtay Dergisi*, Y. 1984, C. X, S. 4, s. 10.

B. Sorumluluk Sigortasının Temel Özellikleri

a. Genel Olarak

Sorumluluk sigortası hakkında önceleri geçerli olan ve bu sigorta türünde yalnızca “sigorta ettirenin sigortacıya başvurarak, ortaya çıkan sorumluluğu nedeniyle malvarlığının pasifinde meydana gelen eksilmeleri para yoluyla giderdiği” yönündeki anlayış, artık günümüzde terk edilmiştir. Nitekim sorumluluk sigortasında, zarar gören üçüncü kişinin bu zararı nedeniyle sahip olduğu taleplerden sigorta ettirenin korunmasının da sigortacının edimine dâhil olduğu, günümüzde tartışmasız şekilde kabul edilmektedir. Bu açıdan sigortacı, sigorta ettirene karşı sorumluluk sigortasının konusu ile ilgili talep, takip ve dava masrafları da dâhil olmak üzere zarar gören üçüncü kişinin tüm taleplerini karşılamakla yükümlüdür.⁷ Ancak bu açıklamadan, sorumluluk sigortasının hukukî niteliğinin bir “üçüncü kişi lehine sözleşme” olduğu sonucu çıkarılmamalıdır.⁸ Her ne kadar sorumluluk sigortasından zarara uğrayan üçüncü kişi doğrudan yararlınsa da, bu sigorta tipinin oluşum amacı, sigorta ettirenin fiili neticesinde doğan sorumluluğu nedeniyle kendi malvarlığında meydana gelecek azalmanın önlenmesidir. Ayrıca, açıklanan bu durum, sigortacının sigorta ettiren/zarar veren gibi sorumlu olması anlamına da gelmez. Zira buradaki tazminat borcunun asıl sorumlusu, sigortacı değil, sigorta ettiren/zarar veren kişidir.⁹

Sorumluluk sigortası ile üçüncü kişilerin sigorta ettirene karşı yönelttikleri haklı tazminat taleplerinin karşılanması (*sorumluluk sigortasının tazminat fonksiyonu*) veya haksız taleplerinin sigortacı tarafından bertaraf edilmesi (*sorumluluk sigortasının hukukî himaye fonksiyonu*) te-

⁷ Kender, *Mesuliyet Sigortası*, s. 5. Talebin dava şeklini almadan sulh yoluyla halledilmesinde, sigortacının menfaati vardır. Zira bu takdirde, muhakeme masraflarından ve ayrıca (mahkemenin hükmedeceği meblağın sulh yoluyla tespit edilecek meblağdan daha fazla olma ihtimali varsa) aradaki farkı ödemekten kurtulmuş olur. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Karayalçın, *İşletme Kazaları*, s. 50.

⁸ Karayalçın, Yaşar, “Sorumluluk (Mesuliyet) Sigortaları”, *Sigorta Hukuku Dergisi*, Y. 1984, C. II, S. 1-2, s. 52 ve *İşletme Kazaları*, s. 65; Türk, Hikmet Sami, “Mecburî Malî Sorum Sigortası ve İzinsiz Kullanmalar”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Y. 1971, C. VI, S. 4, s. 344; Bozer, 1981, s. 174. Üçüncü kişilere karşı malî mesuliyet sigortasının, BK m. 111. anlamında üçüncü kişi lehine bir sözleşme sayılmayacağı hakkında bkz. Karahan, s. 371.

⁹ Memiş, s. 78.

min edilir.¹⁰ Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere, sigortacının sigorta ettireni hukuken koruma yükümlülüğü, sigorta himayesine dâhil bir konuda üçüncü kişinin ileri sürdüğü haksız talepleri karşılamaya yöneliktir.¹¹ Diğer bir deyişle, zarara uğrayan üçüncü kişinin ileri sürdüğü tazminat talebinin haklı bir nedene dayandığı sigortacı tarafından tespit edilirse, sorumluluk sigortasının yalnızca tazminat fonksiyonundan söz edilecektir. Son durumda sigortacı, (hukukî koruma sağlamaksızın) meydana gelen zararı karşılama yoluna gidecektir. Hatta genel kabul gören görüşe göre, talebin karşılanması konusunda, sigortacının sigorta ettirenden bir onay almasına dahi ihtiyaç yoktur.¹²

Sorumluluk sigortası, kendisini genel sigorta türlerinden ayıran bazı farklı özelliklere sahiptir. Bu açıdan belirtilebilecek ilk özellik, sorumluluğun tespit edilmesi noktasındadır. *Mal sigortalarında* sigortalanan belirli bir veya birden çok eşyanın zarar görmesi nedeniyle zarar görecektir menfaat sigorta ettirilmiştir. *Can sigortalarında* ise sigor-

¹⁰ Arseven, Haydar, "Ticaret Kanunu'nun Sigortaya Müteallik Umumî Hükümlerinin Meydana Çıkardığı Bazı Meseleler", *Ticaret ve Banka Hukuku Haftası*, Ankara 1960, s. 196; Şenocak, Kemal, *Hukukî Himaye Sigortası*, Ankara 1993, s. 88; Birds, John, *Birds' Modern Insurance Law*, 7th Edition, London 2007, s. 371; Merkin, s. 283.

¹¹ Ancak hemen belirtilmelidir ki, teknik anlamda hukukî himaye sigortası ile sorumluluk sigortası birbirinden farklıdır. Buna göre, hukuki himaye sigortasında savunma ve dava açma konularında kararı "sigorta ettiren" verirken, sorumluluk sigortasında, hukuki himayeyi gerçekleştirme kararını "sigortacı" vermektedir. Anılan iki sigorta türü arasındaki farklar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Şenocak, *Hukukî Himaye Sigortası*, s. 88-92 ve *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 65, dn. 292.

¹² Ünán, *Riziko*, s. 26; Şenocak, *Hukukî Himaye Sigortası*, s. 90. Burada belirtilmelidir ki; sigorta sözleşmesinin türü dikkate alınmaksızın, zarar gören üçüncü kişinin, sigortacıya karşı doğrudan talep ve dava hakkının bulunduğu, Yargıtay'ın yerleşik içtihatları ile kabul edilmiştir. Bu doğrultuda Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 31.01.1996 tarih ve E. 1995/11-980, K. 1996/18 sayılı kararında "...Yangın dolayısıyla sorumluluk sigortası Türk Ticaret Kanunu'nun 1309. ve 1310. maddelerinde düzenlenmiştir... 1310. madde de doğrudan doğruya dava hakkına ve bunun sonuçlarına yer verilmiştir. Anılan madde hükmüne göre, zarara maruz kalan 3. şahıs, doğrudan doğruya sigortacıya başvurabilmektedir. Türk Ticaret Kanunu'nun 1309 ve 1310. maddeleri, tartışılan sigorta türü bakımından bir genel hüküm niteliğinde değil ise de bu hükümlerin diğer sorumluluk sigortası türlerinden ileri gelen uyumsuzluklarda kıyas yolu ile uygulanabileceği kabul edilmelidir." hükmüne varmıştır. (Bkz. Ulaş, Işıl, *Uygulamalı Mal ve Sorumluluk Sigortası Hukuku*, 6. Baskı, Ankara 2007, s. 665). Aynı doğrultuda Yargıtay 11. Hukuk Dairesi de, 25.04.1989 tarih ve E. 1988/5101, K. 1989/2606 sayılı kararında "... Sorumluluk Sigortalarında zarar görenin veya halefinin sorumluluk sigortası yapan sigortacıya doğrudan doğruya başvurabileceği, Dairemizin kökleşmiş içtihatları ile kabul edilmiş bulunmasına..." karar vermiştir. (Bkz. Ulaş, s. 662).

ta ettiren, kendi hayatını veya üçüncü bir kişinin hayatını sigorta ettirir (TTK m. 1321-1338).

Görüldüğü üzere, bahsi geçen iki sigorta türünde de sigortanın konusunu teşkil eden ve rizikonun üzerinde doğacağı şey (eşya veya kişi) sigorta sözleşmesinde önceden belirlidir. Bu açıdan, riziko gerçekleştiğinde meydana gelecek zararın miktarı ve türü, sigorta sözleşmesi ile belirlenebilir.¹³ Sorumluluk sigortasında ise sigorta ettirenin hangi üçüncü kişiye, hangi şekilde ve hangi miktarda zarar vereceğini tespit etmek çoğu zaman başlangıçta mümkün olmaz. Belki sorumluluğa yol açacak zararı doğuran olay baştan bellidir; fakat bu olaydan ne gibi zararların doğacağını önceden kestirmek her zaman kolay değildir.¹⁴

Türk Ticaret Kanunu'nun 1277. maddesi "*Sigortadan faydalanan veya sigorta ettiren kimsenin kanunla yasak edilmiş ve ahlâka (adaba) aykırı olan fiilinden doğabilecek bir zarara karşı sigorta yapılamaz*" hükmüne yer vermiştir. Bu hükme aykırı her türlü sigorta sözleşmesi hükümsüzdür (TTK m. 1264/2). Anılan düzenlemelerden çıkarılacak sonuç, sorumluluk sigortası ile sigorta ettirenin veya sigortalının kasten veya ahlâka-adaba aykırı şekilde vereceği zararlardan ötürü sigortacının herhangi bir tazmin yükümlülüğünün doğmayacağıdır. Başka bir deyişle bu zararlar, sigorta kapsamının dışında kalacaktır. Doğan zararın, sigorta ettirenin ağır kusurundan, tedbirsizliğinden veya dikkatsizliğinden kaynaklanması durumunda ise bu zararların teminat kapsamında karşılanabilmesi mümkündür. Kusursuz sorumluluk hâlleri de buraya dâhildir. Hatta öğretide sorumluluk sigortasının, kusursuz sorumluluk ilkesinin gelişmesine paralel olarak meydana gelmiş bir sorumluluk türü olduğu da ifade edilmektedir.¹⁵

¹³ Kender, *Mesuliyet Sigortası*, s. 3.

¹⁴ Sergici, Erdoğan, "Sorumluluk Sigortalarının Özellikleri", *Sigorta Dünyası*, Y. 1978, S. 220, s. 5; Sergici, Erdoğan, "Mesuliyet Sigortası Türleri", *Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları*, III. *Sigorta Semineri*, Ankara 1977, s. 67-68; Kender, *Mesuliyet Sigortası*, s. 3.

¹⁵ Metezade, Zihni, "Meslekî Sorumluluk Sigortaları ve Hekim Meslekî Sorumluluk Sigortası Klozu", *Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Rayegân Kender'e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı*, İstanbul 2007, s. 887. Aksi görüş için bkz. Özdemir, Necdet, "Mesuliyet Sigortası Bakımından Türk Ticaret Kanunu'nda Benimsenmiş Olan Sorumluluk Esasları", *Eskişehir İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi Dergisi*, Y. 1966, C. II, S. 1, s. 210.

Bu noktada önemli bir soru da gündeme gelebilir. Acaba sorumluluk sigortasında, sigorta ettirenin yalnızca özel hukuktan doğan (*tazminat*) sorumluluğu mu güvence altına alınır? Yoksa bu güvencenin kapsamına, onun *cezaî* sorumluluğu da dâhil midir?

Öğretideki hâkim görüşe göre, sorumluluk sigortasının sağladığı güvence, yalnızca tazminat taleplerine ilişkin sorumluluğu; yani özel hukuk içerikli kuralların öngördüğü sorumluluğu içermektedir.¹⁶ Buraya, kasıtlı olarak verilen zararlar girmemek koşuluyla, haksız fiil sorumluluğundan ve kanundan dolayı ortaya çıkan tazminat talepleri de dâhildir.¹⁷ Ancak sigorta ettirenin cezaî sorumluluğu, sorumluluk sigortası ile güvence altına alınmaz.

Bizim de katıldığımız görüşe göre ise, söz konusu hükmü çok katı şekilde yorumlamak, sorumluluk sigortasının uygulanma alanını gereğinden fazla sınırlamak anlamına gelir.¹⁸ Zira öncelikle belirtmek gerekir ki; Kanun'un 1277. maddesi hükmü, sigorta ettirenin sadece kasıttan doğacak zararların sigorta yoluyla tazmin edilemeyeceğini düzenleyen 1278. maddesi ile birlikte ele alındığında, kasıt dışında kalan tüm hâllerin sorumluluk sigortası ile güvence altına alınabileceği sonucu çıkmaktadır.¹⁹ Bu açıdan, Kanun'un cezaî-hukukî sorumluluk ayırımı yapmadığı rahatlıkla savunulabilir. Ayrıca kabahat veya takrirli suçlardan doğan tazminat taleplerinin sigorta güvencesi dışında bırakmak, çok yerinde bir hareket olmayacaktır. Sonuç olarak, belirti-

¹⁶ İlgili görüş için bkz. Vural, Güven, *Trafik Sigortası*, Ankara 1981, s. 6; Kender, *Mesuliyet Sigortası*, s. 6. Alman ve İsviçre hukuk sistemlerinde cezaî sorumluluğun ve özellikle de para cezalarının sorumluluk sigortası ile temin edilemeyeceği kabul edilmektedir (Bkz. Ünan, *Riziko*, s. 8`den naklen). Bununla birlikte Ünan, failin (sorumlu kişinin) kusurlu olup olmadığına bakılmaksızın uygulanması öngörülen bazı idarî nitelikteki para cezalarına karşı sorumluluk sigortasının uygulanabilmesi gerektiğini savunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ünan, *Riziko*, s. 9.

¹⁷ Birds, s. 361; Merkin, s. 275. Bununla birlikte, bir sözleşmenin ifası, gerçekleşmesi muhtemel bir olay değil; bilakis sözleşme nedeniyle yerine getirilmesi zorunlu bir unsurdur. Bu nedenle sözleşmenin ifası veya bunun yerine geçecek tazminat talepleri, sorumluluk sigortasının konusunu teşkil edemez (Bkz. Karayalçın, *İşletme Kazaları*, s. 58).

¹⁸ İlgili görüş hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Karayalçın, *İşletme Kazaları*, s. 58.

¹⁹ Karayalçın, sorumluluk sigortasında zarar gören kişiyi korumanın amaçlandığını, yani sosyal amacın ön plana çıkarıldığını; dolayısıyla da sigorta ettirenin kasti eylemlerinden doğan zararların da sigorta kapsamına dâhil edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Anılan görüş için bkz. Karayalçın, *İşletme Kazaları*, s. 58 ve aynı doğrultuda Vural, s. 6, dn. no. 9.

len çerçevede, cezaî sorumlulukların da sorumluluk sigortası kapsamında sigorta edilebildiğinin kabulü gerekir.

Önceleri sorumluluk sigortasının, üçüncü kişilere verilen zararlar neticesinde oluşacak sorumluluğun karşılanmasına yönelik özelliği dolayısıyla, sigorta ettirenleri faaliyetlerinde daha az dikkatli davranmaya yönelttiği; bu nedenle de “gayri-ahlâkî” olduğu ileri sürülmüştür. Fakat bugün için bu yaklaşım artık terk edilmiş durumdadır.²⁰ Zira sorumluluk sigortası, temelde sigorta ettireni korumaya yönelik olarak oluşmuş olsa da, zarar görenin de zararının karşılığını kolayca alabilmesine ve bu sayede korunmasına imkân tanımaktadır.²¹ Sorumluluk sigortasının toplum yararını ön plânda tutan bu yönü, onu diğer sigorta türlerinden ayırt eden önemli bir özelliğidir.

Burada son olarak, sorumluluk sigortasında, sigortacının tazminat ödeme yükümlülüğünün şartlarına da kısaca değinilmelidir. Buna göre;

1. Meydana gelen riziko olayı, sigorta ettirenin poliçede gösterilen sıfatından, faaliyetinden veya hukukî ilişkilerinden doğmuş olmalıdır.

2. Rizikonun gerçekleşmesi sebebiyle, üçüncü bir kişi zarara uğramış olmalıdır.

3. Zarara uğrayan üçüncü kişi, sigorta ettirene karşı, söz konusu zarar nedeniyle tazminat talebinde bulunmuş olmalıdır.

4. Bu zarar, sigorta ettirenin tazminat ödemesini gerektiren bir zarar olmalıdır.²²

b. Sorumluluk Sigortası Bir Zarar Sigortasıdır

Modern sigorta hukukunda, öğreti, sigorta sözleşmelerini iki ayrı

²⁰ Dinç, İnan Deniz, “Türk Hukukunda İşveren Sorumluluk Sigortasında Riziko ve Teminatın Kapsamı”, *Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Rayegân Kender’e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı*, İstanbul 2007, s. 469; Sergici, *Sorumluluk Sigortalarının Özellikleri*, s. 5; Metezade, s. 886; Fidan, s. 35.

²¹ Kender, *Mesuliyet Sigortası*, s. 5; Şenocak, *Hukukî Himaye Sigortası*, s. 90.

²² Baltacı, Mustafa/ Tekand, Feyyaz/ Ünaltona, Bülent, “Türkiye’de Mesuliyet Sigortalarında Uygulama”, *Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları, III. Sigorta Semineri*, Ankara 1977, s. 35.

ölçüte göre sınıflandırmaktadır.²³ Bunlar;

1. İhtiyacın karşılanması şekline (yani sigortacının edim şekline) göre sigortalar

2. Rizikonun konusuna (yani sigortalanan menfaatin ilgili olduğu konuya) göre sigortalardır.

İhtiyacın karşılanmasına yönelik sigortalar ise, kendi içinde *Zarar Sigortası* ve *Meblağ Sigortası* olarak ikili bir ayırıma tâbi tutulmaktadır.

Zarar sigortalarında sigortacı, sigorta ettirenin sigortalanan rizikonun oluşması sonucunda uğradığı zararları, sigorta sözleşmesinde yer alan hükümler çerçevesinde tazmin etmekle yükümlüdür. Diğer bir deyişle, rizikonun oluşması sonucunda meydana gelen zararlar, sigortacı tarafından ödenir. Bu tür sigortalarda, ödenecek tazminatın sınırının belirlenmesi hususunda, sigorta bedeli ve sigorta değerinin yanında, rizikonun oluşması sonucunda meydana gelen zararın miktarı da önem arz eder.²⁴ Yangın sigortası ve hırsızlık sigortası, zarar sigortalalarının en tipik örneklerindedir.

Meblağ sigortalarında ise durum farklıdır. Zira bu tür sigortalarda, zarar sigortalalarının aksine, mevcut bir zararın tam olarak karşılanması arzu edilmemektedir. Sigortacı ile sigorta ettiren arasındaki anlaşma neticesinde belirlenen edim (sigortacının edimi), tıpkı zarar sigortalalarında olduğu gibi yine rizikonun oluşması ile yerine getirilecektir. Fakat söz konusu edimin miktarı, taraflarca sözleşmede belirlenen serbest bir meblağdan ibarettir. Yani sigortacının ediminin sınırını, taraflarca henüz sözleşmenin kurulması aşamasında kararlaştırılmış olan meblağ belirler. Sigortacı da riziko gerçekleştiğinde zararın miktarı ile bağlı olmaksızın, bu meblağı ödeyerek edimini yerine getirmiş olur.²⁵ Görüldüğü üzere, zarar sigortasının aksine, meblağ sigortalarında zararın miktarından veya kaçırılan fırsatlardan bağımsız olarak, belirli

²³ Kender, *Sigorta Hukuku*, s. 169 vd.

²⁴ Sayhan, İsmail, *Sigorta Sözleşmelerinin Konusu*, Ankara 2001, s. 60-61; Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 17; Kender, *Sigorta Hukuku*, s. 170; Can, *Sigorta Hukuku*, s. 31. Sigorta ettirenin, zarar görenin tazminat talebi ile mal varlığında meydana gelecek azalma sigorta sözleşmesinde gösterilen miktarı aşarsa, aşan kısım için sigortacı sorumlu olmayacak ve bu kısım zararın faili olan sigorta ettirenin üzerinde kalacaktır (Bkz. Kender, *Mesuliyet Sigortası*, s. 9).

²⁵ Kender, *Mesuliyet Sigortası*, s. 9; Ünan, *Riziko*, s. 13; Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 18.

bir meblağın ödenmesi söz konusudur. Bu sonuç, zararın miktarının genellikle tam olarak tespit edilememesinden kaynaklanır. Meblağ sigortaları, can sigortaları bakımından geçerlidir.

Yukarıdaki bilgiler ışığında, sorumluluk sigortasının hukuken bir zarar sigortası mı yoksa meblağ sigortası mı olduğu konusu aydınlatılabilir. Yukarıda da ifade edildiği gibi, sorumluluk sigortasında sigorta sözleşmesi, sigorta ettiren ile sigortacı arasında akdedilir. Burada amaç, sigorta ettirenin fiili neticesinde üçüncü kişilere bir zarar verilmesi durumunda, zarar gören üçüncü kişinin ileri sürdüğü tazminat taleplerinin sigortacı tarafından bertaraf edilmesi veya yerine getirilmesi suretiyle sigorta ettirenin malvarlığında meydana gelecek değer azalmasının önlenmesidir.²⁶ Yoksa önceden tespit edilmiş bir meblağı derhal ödemek değildir.²⁷ Kısacası sorumluluk sigortasında, bir zararın karşılanması söz konusudur.²⁸ Dolayısıyla sorumluluk sigortasının hukuken bir *zarar sigortası* niteliği taşıdığı sonucuna varılmaktadır.²⁹

²⁶ Baltacı/Tekand/Ünaltuna, s. 41.

²⁷ Sergici, *Sorumluluk Sigortalarının Özellikleri*, s. 5.

²⁸ Ancak sigorta ettirenin eyleminden kaynaklanan ve üçüncü kilerde oluşan manevi zararlar, sorumluluk sigortasının güvencesi altında değildir. Nitekim, bu konuda Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 20.04.1988 tarih, E. 1987/7577 ve K. 1988/2573 sayılı kararında “*Sorumluluk sigortası teminatı kapsamı dışında kalan manevi tazminattan davalı sigorta şirketinin sorumlu tutulması doğru görülmemiştir.*” hükmüne varmıştır. (www.kazanci.com, 10.07.2009). Aksi görüş için bkz. Karahan, s. 377 ve aynı sayfada dn. no. 30’da belirtilen yazarlar.

²⁹ Bozer, 1981, s. 14, 174; Kender, *Mesuliyet Sigortası*, s. 8; Ergün, s. 489; Dinç, s. 469. Yargıtay da bu tür sigortaların bir zarar sigortası niteliğinde olduğunu çeşitli kararlarında ifade etmiştir. Bu doğrultuda Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 14.01.2003 tarih ve E. 2002/7743, K. 2003/218 sayılı kararında “*Nitelikçe ihtiyarî mali sorumluluk sigortası bir zarar sigortası türü olduğundan, bu sigortada, sigorta ettirenin gerçekten sorumlu olduğu zararın miktarın tespiti ile bu zararın giderilmesi esastır*” hükmüne varmıştır (www.kazanci.com, 13.04.2009). Öte yandan Şenocak, bu tespite rağmen, sorumluluk sigortasının zarar sigortasının olağan bir örneği olmadığını savunmaktadır. Zira sorumluluk sigortacısının himaye yükümü, diğer zarar sigortası türlerinde olduğu gibi sigorta ettirenin malvarlığında meydana gelmiş gerçek azalmanın giderilmesiyle sınırlı değildir. Sorumluluk sigortasında, sigortacı, sigorta ettirenin malvarlığında bir azalmanın meydana gelmesini önleyici faaliyetlerde de bulunmaktadır (Bkz. Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 30).

c. Sorumluluk Sigortası Bir Malvarlığı Sigortasıdır

Sigorta sözleşmesi, rizikonun konusu ölçütüne göre *Mal Sigortaları* ve *Malvarlığı Sigortaları* şeklinde sınıflandırılmaktadır. Buna göre *mal sigortalarında* rizikonun konusu, sigorta ettirenin, sigortalanan belirli bir mal üzerindeki menfaattir. Yani burada, sigorta ettirenin bir cismanî varlığa sahip olsun veya olmasın³⁰ menkul veya gayrimenkul mallar üzerinde sahip olduğu menfaat sigorta edilmektedir. Riziko gerçekleştiğinde, sigorta konusu malın, zararın gerçekleştiği zamandaki değeri esas alınmakta ve sigorta ettirenin uğradığı doğrudan kayıplar tazmin edilmektedir.³¹ *Malvarlığı sigortalarında* ise tek tek malların veya şahısların korunması değil, malvarlığının bir bütün olarak korunması söz konusudur.³²

İki sigorta türü karşılaştırıldığında aradaki fark açıkça görülmektedir. Zira mal sigortalarında, zarara uğrayan belirli bir mal üzerindeki menfaat sigortalanan ve böylece sadece sigortalı malın maddî değer kaybı güvence altına alınır.³³ Malvarlığı sigortalarında ise sigortalı mal kavramı söz konusu değildir.³⁴ Aksine burada, sözleşmede belirlenen riziko gerçekleştiğinde, sigorta ettirenin malvarlığının aktif kısmındaki azalma veya pasif kısmındaki artış tazmin edilmektedir.

Sorumluluk sigortasının bir mal sigortası mı yoksa malvarlığı sigortası mı olduğunu tespit etmek için, bu sigorta türünün güvence teşkil ettiği konuya, diğer bir deyişle sigortalanan menfaatin ne olduğu-

³⁰ Burada cismanî varlığı olmayan menkullerden kasıt, alacak ve sair haklardır (Bkz. Koenig, Willy, "Sigorta Menfaati ve Değerlendirilmesi: Cevap", [Çeviren: Prof. Dr. Fırat Öztan], *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Y. 1969, C. V, S. 1, s. 52; Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 43).

³¹ Buradan çıkarılacak bir sonuç, "kazanç kayıpları" gibi dolaylı zararların, mal sigortası ile temin edilmeyeceğidir. (Bkz. Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 44)

³² Koenig, s. 51; Karayalçın, *İşletme Kazaları*, s. 54.

³³ Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 46.

³⁴ Bu açıdan örneğin, malikin sahibi bulunduğu aracını mal sigortası ile sigortalaması ihtimalinde, aracın bir kaza neticesinde zarar uğraması durumunda, araçta fiilen meydana gelen zararlar sigortacı tarafından karşılanacak ve sigortalıya verilecektir. Oysa araç başka bir araca zarar vermişse, bu aracın zararının giderilmesi, mal sigortasının kapsamına dâhil olmayacaktır. Malikin aracının işletilmesi sonucunda üçüncü kişilere vereceği böyle zararları güvence altına alması, ancak bir malvarlığı sigortası niteliğini taşıyan "Motorlu Taşıt Sorumluluk Sigortası" ile mümkün olacaktır.

na bakmak gerekmektedir. Sorumluluk sigortasında, sigorta ettirenin bir üçüncü kişiye verdiği zarardan dolayı sorumlu olması nedeniyle, malvarlığının, meydana gelen malî yüklere karşı bir bütün olarak korunması söz konusudur.³⁵ Bu nedenle sorumluluk sigortasının belirtilen ayırimda *malvarlığı sigortaları* grubuna dâhil olduğu kabul edilmektedir.³⁶

d. Sorumluluk Sigortası Bir Pasifin Sigortasıdır

Zarar sigortaları da kendi içinde *Aktifin Sigortası* ve *Pasifin Sigortası* olarak ikiye ayrılmaktadır.³⁷ Malvarlığının aktifi ile kastedilen, bir kişinin malvarlığında bulunan değerlerdir. Diğer bir deyişle aktif malvarlığı, müspet (olumlu) kıymetlerle olan ilişkilerin tümünü ifade eder.³⁸ Bu sayede kişinin belirli bir mal/mallar üzerindeki menfaati sigorta edilmektedir. İşte *Aktifin Sigortası*, malvarlığının aktifinde yer alan mallar üzerindeki menfaati güvence altına alır.³⁹ *Pasifin Sigortasında* ise sigortacı, sigorta ettirenin malvarlığında bazı pasiflerin ortaya çıkması yahut mevcut pasiflerin artması nedeniyle oluşan zararları giderir.⁴⁰

Sorumluluk sigortası, zarar sigortaları açısından yapılan bu ayırimda *pasifin sigortası* kategorisine girmektedir. Gerçekten de sorumluluk sigortasında, rizikonun gerçekleşmesi ile birlikte sigorta ettirenin iradesi dışında bir borç altına girmesi ve dolayısıyla malvarlığında bir eksilmenin meydana gelmesi, sigortacı tarafından önlenmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi⁴¹ sorumluluk sigortasının *tazminat* ve *hukukî himaye* olmak üzere iki fonksiyonu vardır. İşte tazminat fonksiyonu ile ortaya çıkan kanunî borçlara karşı, hukukî himaye fonksiyonu ile de

³⁵ "...araç sahibi bu sigorta (ihtiyari mali sorumluluk sigorta) ile üçüncü kişilere ödemek zorunda kalacağı tazminattan (maddi) dolayı mamelekinden meydana gelecek eksilmeyi güvence altına almış olmaktadır." 11. HD. 27.09.1979, E. 1979/4077, K. 1979/4237 (www.kazanci.com, 12.06.2009).

³⁶ Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 47.

³⁷ Söz konusu ayırım hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kender, *Sigorta Hukuku*, s. 171; Kender, *Mesuliyet Sigortası*, s. 8.

³⁸ Kender, *Sigorta Hukuku*, s. 171; Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 56.

³⁹ Bu nedenle aktifin sigortasına "menfaat sigortası" da denmektedir (Bkz. Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 60).

⁴⁰ Kender, *Mesuliyet Sigortası*, s. 8; Kender, *Sigorta Hukuku*, s. 172; Ünan, *Riziko*, s. 13.

⁴¹ Bkz. yuk. I, 1, B, a.

soyut kayıp ihtimallerine karşı güvence sağlanmaktadır. Bu iki fonksiyondan hangisinin somut olayda uygulanacağı ise, üçüncü kişinin ileri sürdüğü tazminat talebinin haksız veya haklı bir nedene dayanıp dayanmamasına göre farklılık arz edecektir.⁴²

2. Sorumluluk Sigortasının Türk Ticaret Kanunu'ndaki Düzenleniş Şekli

Diğer sigorta sözleşmelerinde olduğu gibi, sorumluluk sigortası sözleşmesi de ilk önce mevzuattaki genel nitelikli emredici hükümlere tâbidir. Bu nedenle, örneğin kaçakçılık yapmak isteyen kişinin bu faaliyeti esnasında üçüncü kişilere vereceği zararlara karşı oluşacak sorumluluğunu sigortalaması mümkün değildir. Nitekim bu hâlde yapılacak bir sorumluluk sigortası sözleşmesi, Borçlar Kanunu'nun 20'nci maddesi uyarınca, hukuken geçersiz olacaktır.⁴³

Öte yandan Türk Ticaret Kanunu'nun "*Sigorta Hukuku*" başlığını taşıyan beşinci kitabındaki hükümler, sorumluluk sigortası sözleşmesi hakkında da uygulama alanı bulacaktır. Bununla birlikte, sorumluluk sigortasına uygulanacak hükümleri tespit etmek konusunda Kanun'un düzenlemeleri arasında bazı çelişkiler mevcuttur. Şöyle ki;

- Türk Ticaret Kanunu'nun "*Tatbik Olunacak Hükümler ve Amir Hükümler*" başlığını taşıyan 1264'ncü maddesi hükmüne göre "*Bu kipta hüküm bulunmadıkça sigorta mukavelesi hakkında Borçlar Kanunu hükümleri tatbik olunur*".

- Türk Ticaret Kanunu'nda ticarî işlere uygulanacak hükümlerin sırasını belirleyen genel nitelikli düzenleme ise Kanun'un 1. maddesinin ikinci fıkrasında yer almaktadır. Anılan hüküm uyarınca "*Hakkında ticarî bir hüküm*⁴⁴ bulunmayan ticarî işlerde⁴⁵ mahkeme ticarî örf ve âdete

⁴² Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 65.

⁴³ Ünan, *Riziko*, s. 13.

⁴⁴ "Ticarî hüküm" ise aynı maddenin birinci fıkrasında şu şekilde düzenlenmiştir "... Bu kanundaki hükümlerle, bir ticarethane veya fabrika yahut ticari şekilde işletilen herhangi bir müesseseyi ilgilendiren muamele, fiil ve işlere dair diğer Kanunlarda yazılı hususî hükümler, ticarî hükümlerdir."

⁴⁵ Sigorta sözleşmelerine ilişkin işlemler, Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiş bir husus olduğu için, TTK m. 3 hükmü doğrultusunda, her halükârda ticarî iş niteliği taşır.

bu dahi yoksa umumî hükümlere göre karar verir."

Bu iki hüküm karşılaştırıldığında, sigorta sözleşmesinden doğacak bir uyumsuzluğa uygulanacak hükümlerin çözümünde benimlenen sıranın farklı olduğu anlaşılmaktadır. Gerçekten de Türk Ticaret Kanunu'nun 1264. maddesinin ilk fıkrası uyarınca, beşinci kitapta uygulanacak bir hüküm bulunmadığı takdirde, emredici nitelikte olmayan ticarî hükümler ile ticarî örf ve âdet kurallarından önce Borçlar Kanunu'nda yer alan hükümler uygulanacaktır. Kanunun 1'nci maddesinde ise Borçlar Kanunu hükümlerinden önce emredici nitelikte olmayan ticarî hükümlerin ve sonra da ticarî örf ve âdet kurallarının uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Açıklanan bu çelişki, konu hakkında öğretilerde farklı görüşlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Bir görüş, Türk Ticaret Kanunu'nun 1264. maddesinin birinci fıkrasındaki hükmünün, Kanun'un 1. maddesinin ikinci fıkrasında değişiklik yaptığını savunmaktadır.⁴⁶ Buna göre 1264. madde hükmü açıktır. Kanunun beşinci kitabı dışındaki kitaplarda ve Medenî Kanun gibi başka kaynaklarda yer alan hükümlerle, ticarî örf ve âdet kurallarının uygulanabilmesi, ancak bu hususta Borçlar Kanunu'nda uygulanacak bir hükmün bulunmamasına bağlıdır.

Bizim de katıldığımız görüşe göre ise, Türk Ticaret Kanunu'nun kabul edilmesinde öngörülen süreç de dikkate alınmalı ve Kanun'un 1'nci maddesi hükmü uygulama alanı bulmalıdır.⁴⁷ Buna göre, halen yürürlükte olan 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu yürürlüğe girerken ileride ayrı bir "*Sigorta Kanunu*" yapma amacı da saklı tutulmuş ve mülga Ticaret Kanunu'ndaki sigortaya ilişkin hükümler, fazla değiştirilmeden mevcut Kanun'a aktarılmıştır. Böylece sigorta hukuku, mevcut Kanun içinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Türk Ticaret Kanunu da Medenî Kanun'un ve dolayısıyla Borçlar Kanunu'nun ayrılmaz bir cüzü niteliğindedir (TTK m. 1/1, BK m. 544). Sigorta sözleşmesinin kurulması, hüküm ve sonuçlarını doğurması ve sona ermesine ilişkin konularda Türk Ticaret Kanunu'nda bir hüküm bulunmadığı için zaten Borçlar Kanunu hükümleri uygulanacaktır. O hâlde Borçlar Kanunu'na atıfta bulunan 1264. madde hükmü, 1. maddenin ikinci fıkrasında değişiklik yaratmamaktadır; aksine, bu hükmün teyidi

⁴⁶ İlgili görüş için bkz. Ünan, *Riziko*, s. 14.

⁴⁷ İlgili görüş için bkz. Bozer, 1981, s. 67.

niteliği taşımaktadır.⁴⁸ Tüm bu nedenlerle, Borçlar Kanunu hükümlerinden önce emredici nitelikte olmayan ticarî hükümlerin ve sonra da ticarî örf ve adet kurallarının uygulanması gerekmektedir.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda da anılan hükümler arasındaki bu çelişki dikkate alınmış ve 1264. maddedeki “*Bu Kitapta*” ibaresi yerine “*Bu Kanunda*” ibaresi kabul edilmiştir (TTKT m. 1451). Böylece Tasarı'da, ikinci görüş doğrultusunda bir sonuç benimsenmiş ve Ticaret Kanunu'nun emredici nitelikte olmayan ticarî hükümleri ile ticarî örf ve adet kuralları, Borçlar Kanunu'nun önüne geçirilmiştir.

Mevcut Türk Ticaret Kanunu'nda sigorta sözleşmeleri, dört fasıl-da düzenlenmiştir.

- a. Genel Hükümler (TTK m. 1263-1268)
- b. Mal Sigortaları (TTK m. 1269-1320)
- c. Can Sigortaları (TTK m. 1321-1338)
- d. Denizcilik Rizikolarına Karşı Sigortalar (TTK m. 1339-1459).

Sorumluluk sigortasının ise, Türk Ticaret Kanunu'nun sigortaya ilişkin hükümleri dikkate alındığında, ayrı bir bölüm olarak düzenlenmediği görülmektedir. Bu açıdan, yalnızca Kanun'un 1309 ve 1310. maddelerinde yangın sebebiyle sorumluluk sigortası, 1335. maddesinde kaza sebebiyle sorumluluk sigortası ve 1320. maddesinde de hırsızlık dolayısıyla sorumluluk sigortası düzenlenmiş bulunmaktadır. Bunun dışında, rizikonun gerçekleşmesi hâlinde meydana gelecek olan ihbar yükümlülüğüne ilişkin olarak 1292. ve 1336. maddelerde de sorumluluk sigortasına ilişkin bazı hükümlere yer verilmiştir.⁴⁹

Öğretide oybirliği ile savunulduğu üzere, anılan hükümler, sorumluluk sigortasında kanunî düzenlemeye duyulan ihtiyacı giderme konusunda yetersizdir.⁵⁰ Bu nedenle, sorumluluk sigortasına ge-

⁴⁸ Bozer, 1981, s. 67.

⁴⁹ Türk Ticaret Kanunu dışındaki mevzuatta da sorumluluk sigortasına ilişkin hükümlere yer verildiği görülmektedir. Bu açıdan, örneğin Borçlar Kanunu'nun 112. maddesinde, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 91 ve devamı maddelerinde, Elektronik İmza Kanunu'nun 13. maddesinde, Türk Sivil Havacılık Kanunu'nun 132. ve 138. maddelerinde, Karayolu Taşıma Kanunu'nun 17 ve devamı maddelerinde ve Seyahat Acenteleri ve Seyahat Acenteleri Birliği Kanunu'nun 12. maddesinde, sorumluluk sigortasına ilişkin hükümler bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Bozer, 2007, s. 130.

⁵⁰ Bu konudaki başlıca eleştiriler için bkz. Bozer, 1981, s. 173; Karayalçın, *İşletme Kaza-*

nel olarak hangi hükümlerin uygulanacağı sorunu gündeme gelmektedir. Sorumluluk sigortasının bir “zarar sigortası” niteliği taşıması sebebiyle, Kanun’da düzenleme bulunmayan hallerde 1263 ilâ 1268. maddeler arasında yer alan genel hükümlerden başka, zarar sigortalarına ilişkin hükümlerin de uygulanması gerektiği görüşü, öğretilerde hâkimdir.⁵¹ Ancak bu noktada da bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Zira Kanun’da, zarar sigortasına ilişkin hükümler de toplu olarak düzenlenmiş değildir. Bu hükümler, “mal sigortalarına” ve “denizcilik rizikolarına karşı sigortalara” ait fasıllarda, dağınık olarak düzenlenmiştir. O hâlde denizcilik rizikolarıyla ilgili olmayan sorumluluk sigortalarına, öncelikle mal sigortalarına ilişkin hükümler uygulanacaktır. Kanunda mal sigortaları faslında düzenlenmemiş konular bakımından ise, denizcilik rizikolarına karşı sigortalara ait hükümler, mahiyeti uyduğu ölçüde uygulama alanı bulacaktır.⁵²

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nı hazırlayan Komisyon, Tasarı’da sorumluluk sigortasına yer verilmesi gerektiğine (bizce de haklı olarak) karar vermiştir.⁵³ Bu doğrultuda Tasarının 1473 ilâ 1486. maddeleri arasında, bu sigorta türüne ilişkin hükümler toplu olarak düzenlenmiştir.

3. Değerlendirme

Sorumluluk sigortası, sigorta ettirenin (veya sigortalının) üçüncü kişilere verdiği zarar sonucunda ortaya çıkan sorumluluğunun, diğer bir deyişle bu hâlde bu kişinin malvarlığında ortaya çıkabilecek değer azalmasının, sigortacı tarafından bir prim karşılığında tazmininin yüklenilmesini öngören bir sigorta türüdür.

Sigortanın sınıflandırılması bakımından sorumluluk sigortası; bir zarar sigortası niteliğindedir. Zira bu sigorta türü sayesinde, üçüncü kişilerin (sigorta ettirenin verdiği zarardan doğan) tazminat talepleri, sigortacı tarafından bertaraf edilmekte veya yerine getirilmekte; bu su-

ları, s. 57; Kender, *Mesuliyet Sigortası*, s.13; Özdemir, s. 206; Ünan, *Riziko*, s. 14-15.

⁵¹ Ünan, *Riziko*, s. 14.

⁵² Bozer, 1981, s. 68-69; Ünan, *Riziko*, s. 15.

⁵³ Komisyonun bu konudaki görüşü hakkında bkz. *Türk Ticaret Kanunu Tasarısı*, Genel Gerekeçe no: 103.

rette sigorta ettirenin malvarlığında oluşacak değer azalması önlenmektedir.

Diğer bir açıdan sorumluluk sigortası, sigorta ettirenin malvarlığını, üçüncü kişiye verdiği zararlardan dolayı sorumlu tutulması sonucunda meydana gelecek azalmalardan bir bütün olarak korur. Bu özelliği nedeniyle, anılan sigorta türü, *malvarlığı sigortası* niteliğindedir.

Nihayet sorumluluk sigortası bir *pasifin sigortası* olarak da kabul edilmektedir. Çünkü sorumluluk sigortasında sigorta ettirenin belli bir malı üzerindeki menfaatinin zarar görmesi değil; kendi iradesi dışında bir borç altına girmesi ve dolayısıyla malvarlığında bir eksilmenin meydana gelmesi önlenmektedir.

Ülkemizde, sorumluluk sigortasını konu edinen sigorta sözleşmelerinin sayısının her geçen gün katlanarak arttığı bilinen bir gerçektir. Oysa özellikle de Türk Ticaret Kanunu bakımından anılan sigorta türünün "*hak ettiği*" hukukî düzenlemelere sahip olduğunu söylemek mümkün değildir. Sorumluluk sigortasına uygulanabilecek hükümler, Kanun'da dağınık ve diğer sigorta türlerinin hükümleri arısına serpiştirilmiş bir hâlde bulunmaktadır. Bu durumda sorumluluk sigortasına hangi hükümlerin uygulanacağı sorusuna cevap vermek gerekmektedir. Kuşkusuz Kanun'un *Sigorta Hukuku* kitabının "*Genel Hükümler*" faslında yer alan hükümler, sorumluluk sigortası bakımından öncelikle uygulama alanı bulacaktır. Fakat buradaki hükümlerin yetersiz kaldığı hususlar bakımından, öncelikle mal sigortalarına ve sonra da mahiyeti uyduğu ölçüde denizcilik rizikolarına karşı sigortalarına ilişkin hükümler uygulama alanı bulacaktır. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda ise mevcut Kanun'daki düzenleme zafiyeti dikkate alınmış ve sorumluluk sigortasına ilişkin hükümlere, özel olarak ve toplu hâlde yer verilmiştir.

II. MAL SİGORTALARINA İLİŞKİN OLARAK TÜRK TİCARET KANUNU'NDA YER ALAN MUHTELİF HÜKÜM VE İLKELERİN SORUMLULUK SİGORTASINA UYGULANABİLİRLİĞİ

1. Genel Olarak

Bir konu hakkında Türk Ticaret Kanunu'nda sorumluluk sigortasına doğrudan uygulanacak bir hüküm bulunmadığı takdirde, önce-

likle “*Sigorta Hukuku*” başlığını taşıyan beşinci kitabın “*Genel Hükümler*” faslındaki hükümlere, buradan da bir sonuca ulaşamazsa “*mal sigortalarına*” ve “*denizcilik rizikolarına karşı sigorta*” hükümlerine başvurulabileceğine, yukarıda değinildi.⁵⁴

Bununla birlikte, öğretilerde, mal sigortalarına ilişkin hükümlerin mahiyeti itibariyle sorumluluk sigortasına doğrudan uygulanmasının her zaman mümkün olmadığı ifade edilmektedir.⁵⁵ Gerçekten de mal sigortalarına özgü bazı unsurların sorumluluk sigortasının niteliğiyle bağdaşıp bağdaşmadığı hususu, öğretilerde yoğun tartışmalara yol açmış ve konu hakkında farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle “*sigorta değeri*” kavramının ve bu bağlamda “*sigorta değerinin sigorta bedeline eşitliği ilkesi*”nin sorumluluk sigortalarında uygulanabilirliği sorunu, bu tartışmaların merkezinde yer almaktadır. Yine, “*zenginleşme yasağı ilkesi*” ile “*menfaat değerinin altında sigorta*”ya, “*aşkın sigorta*”ya ve “*çifte sigorta*”ya ilişkin hükümlerin sorumluluk sigortası açısından geçerliliği hususu da gündeme gelmiştir.

Mal sigortaları için öngörülen ve sorumluluk sigortaları bakımından uygulanıp uygulanamayacağı tereddüt yaratan bir diğer hüküm de Türk Ticaret Kanunu’nun sigortalı malın malikinin değişmesinin hüküm ve sonuçlarını düzenleyen 1303’ncü maddesidir. Ayrıca, mal sigortasında uygulanan “*sigortacının halefiyeti*”ne ilişkin 1301’nci maddenin sorumluluk sigortasında uygulanabilirliği de öğretilerde ele alınan bir diğer konudur. Çalışmanın bu kısmında, anılan tartışmalı noktalar, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nda öngörülen hükümler de dikkate alınarak incelenecektir.

2. “*Sigorta Bedelinin Sigorta Değerine Eşitliği İlkesi*” ve Bu Eşitliğin Bozulması Halinde Türk Ticaret Kanunu’nda Yer Alan Bazı Hükümlerinin Sorumluluk Sigortasında Uygulanabilirliği

A. Genel Olarak

Sigorta değeri, sigorta sözleşmesinin temel bir unsurunu teşkil eder. Kavram olarak sigorta değeri, sigortacılık uygulamasında ilk za-

⁵⁴ Bkz. yuk. I, 2.

⁵⁵ Karayalçın, *İşletme Kazaları*, s. 57; Fidan, s. 36;

manlarda sadece sigorta konusu “mal (eşya)” olarak algılanırken, günümüz modern hukuk sisteminde artık söz konusu eşya üzerindeki “menfaat”i ifade edecek şekilde kullanılmaktadır.⁵⁶ Esasen, Türk Ticaret Kanunu’nun 1269. ve 1321. maddelerinde yer alan hükümler de bu savı destekler niteliktedir.⁵⁷

Sigorta bedeli ise sigorta değerinden farklı bir kavramdır. Bu kavram, sözleşmenin taraflarınca kararlaştırılan ve rizikonun gerçekleşmesi durumunda, sigortacının ödemesi gereken azami miktarını ifade eder. Söz konusu miktar, aynı zamanda prim borcunun da hesaplanmasında da esas alınır. Fakat sigorta bedeli, ‘rizikonun gerçekleşmesi neticesinde sigortacının ödeyeceği bedel’ anlamına gelmez. Zira sigortacı, sigorta bedeli daha yüksek bir meblağ olsa bile, sigorta ettirene ancak uğradığı *gerçek* zararın miktarını ödemekle yükümlüdür.⁵⁸

Mal sigortalarına hâkim olan “sigorta bedelinin sigorta değerine eşitliği” ilkesinin bir sonucu olarak sigorta, kumar veya bahis niteliğinden sıyrılmış durumdadır. Böylece, sigorta ettirenin kendi iradesiyle rizikoyu gerçekleştirerek haksız bir menfaat sağlaması engellenmiş ve bu sayede üçüncü kişiler korunmuştur.⁵⁹

Sigorta değeri ile sigorta bedelinin miktarlarının birbirlerinden farklı olması da mümkündür. Bu durumda, aşağıda da inceleneceği üzere, sigorta hukuku açısından değişik ihtimaller ve sorunlar ortaya çıkmaktadır.

⁵⁶ Kubilay, Huriye, *Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku*, 2. Baskı, İzmir 2003, s. 53; Çeker, *Yargıtay Kararları*, s. 36; Ulaş, s. 35;

⁵⁷ TTK m. 1269 - Bir malı muayyen rizikolara karşı temin etmekte *para ile ölçülebilecek bir menfaati olan* malik, ... bu menfaati sigorta ettirebilirler.

TTK m. 1321 - Bir kimsenin hayatı, ya o kimse yahut onun bilgi ve muvafakati mevcut olmasa bile üçüncü bir şahıs tarafından sigorta ettirilebilir; şu kadar ki; üçüncü şahsın o kimsenin hayatının devamında *maddi veya manevi menfaati bulunması* sigortanın muteberliği için şarttır.

⁵⁸ “Sigorta Bedeli” hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Bozer; 1965, s. 105-108; Çeker, *Yargıtay Kararları*, s. 38; Çeker; *Sigorta Hukuku*, s. 53; Ulaş, s. 43; Can, *Sigorta Hukuku*, s. 70-71. Zarar sigortalarında sigorta değerine uygun bir meblağ olarak kararlaştırılması gereken sigorta bedeli, sorumluluk sigortasında zararın sınırsız bir meblağ olması nedeniyle, hiçbir ölçüte bağlı kalınmaksızın belirlenebilir. (Bkz. Serğici, *Mesuliyet Sigortası Türleri*, s. 68).

⁵⁹ Bozer, 1981, s. 91. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi de 08.11.1985 tarih, E. 1985/5642 ve K. 1985/5961 sayılı kararında, bu ilkeye “...Sigortacı ancak gerçek zararı ödemekle yükümlüdür. Sigorta poliçesinde sayılan eşyalar ve bunların sigorta bedelleri, ödemesi gereken en üst limiti göstermektedir.” ifadeleriyle işaret etmiştir (Bkz. Ulaş, s. 113).

B. Sorumluluk Sigortasında Bir “Sigorta Değeri”nin Mevcut Olup Olmadığı Sorunu

Mal sigortaları bakımından önemi haiz bir kavram olan sigorta değerinin, sorumluluk sigortasının niteliği ile bağdaşır bağdaşmadığı; başka bir deyişle, sorumluluk sigortalarında bir sigorta değerinin var olup olmadığı hususu, üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Zira ancak bu şekilde, sigorta bedeli ve sigorta değeri arasındaki dengenin bozulup bozulmadığı anlaşılabilir. Ayrıca zarar sigortalarına hâkim bir ilke olan “*zenginleşme yasağı ilkesi*”nin ve bunun hüküm ve sonuçlarının sorumluluk sigortasına uygulanıp uygulanamayacağı sorunu da ancak bu noktanın aydınlatılması ile çözüme kavuşturulabilir.⁶⁰

Bir görüşe göre sigorta değeri, yalnızca aktifin sigortasında söz konusu olur.⁶¹ Sorumluluk sigortası ise “*pasifin sigortası*” niteliği taşır. Öte yandan burada sigorta edilen riziko, belirli bir değere karşılık gelmeyip, sigorta ettirenin tüm malvarlığı değeri üzerinde doğar. Bu değer de açık ve belirli bir şekilde tespit edilemez. Sigorta sözleşmesinde belirlenen miktar ise, sigorta değerini değil, rizikonun gerçekleşmesi hâlinde sigorta ettirenin malvarlığında ortaya çıkacak zarardan sigortacının sorumlu olacağı en üst sınırı göstermektedir. Bu nedenle, sorumluluk sigortasında sigorta değerinden hiçbir zaman söz edilemez.

Öğretideki başka bir görüş, sigorta ettirenin malvarlığının pasifinde meydana gelecek artışın önceden tespit edilemediği hallerde, herhangi bir sigorta değerinin bulunmadığı yönündedir.⁶² Buna göre, sorumluluk sigortasının bazı görünüm şekillerinde, zarara uğrayacak kişiler ve sigorta ettirenin malvarlığında meydana gelmesi muhtemel eksilme miktarı, rahatlıkla tespit edilebilir. Bir kiracının, kira sözleşmesi süresince eve vereceği muhtemel zararlar karşısında, ev sahibinin kendisine yönelteceği tazminat taleplerine karşı sorumluluğunu

⁶⁰ Meblağ sigortası olarak uygulanan can sigortalarında ise, sigortanın bir zenginleşme aracı teşkil edip etmediği araştırılmaz. Örneğin bir kişi, hayatını dilediği miktar üzerinden ve dilediği sayıda sigortacıya sigorta ettirebilir.

⁶¹ Möeller, Hans, “Menfaat ve Değerlendirilmesi”, [Çeviren: Prof. Dr. Fırat Öztan], *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Y. 1967, C. IV, S. 2, s. 259; Yazıcıoğlu, Emine, “İlk Tehlike Sigortası”, *Doç Dr. Mehmet Somer’in Anısına Armağan*, İstanbul 2006, s. 75-76; Kender, *Mesuliyet Sigortası*, s. 10-11; Ergün, s. 491; Vural, s. 7; Sayhan, s. 160.

⁶² Karayalçın, *İşletme Kazaları*, s. 52; Bozer, 1965, s. 257; Ünan, *Riziko*, s. 17; Can, *Sigorta Hukuku*, s. 165.

sigortalatması halinde durum böyledir.⁶³ Bu hallerde, sorumluluk sigortasında bir sigorta değeri mevcuttur. Oysa motorlu taşıtlar mali sorumluluk sigortasında olduğu gibi, sigorta ettirenin kimlere ve hangi miktarda zarar vereceğini önceden tam olarak tespit etmenin mümkün olmadığı hallerde, bir sigorta değerinden de söz edilemez.⁶⁴

Nihayet bizim de katıldığımız görüşe göre ise, sorumluluk sigortasında her hâlde bir sigorta değeri bulunmaktadır.⁶⁵ Sigorta ettirenin malvarlığında meydana gelecek muhtemel eksilme miktarının önceden tespit edilebildiği haller açısından, sigorta değerinin varlığı konusunda herhangi bir tereddüt yoktur. Tereddüt, sigorta değerinin önceden tespit edilemediği durumlar açısından oluşmaktadır. Ancak bu ihtimalde dahi, bir sigorta değerinin bulunduğundan şüphe etmemek gerekir. Şöyle ki; bu durumda, sorumluluk sigortasında sigorta değeri, sigorta ettirenin malvarlığının toplam miktarına göre belirlenir. Diğer bir deyişle, burada ölçüt, sigorta ettirenin kendisine cebri icra yoluyla müracaat edilen malvarlığı değerinin toplamıdır. Üçüncü kişinin, sigorta ettirenin malvarlığına başvurabileceği miktar da ancak bu değer ile sınırlıdır. İşte, sigorta ettiren de malvarlığının bu tehlikeye maruz kalan kısmını güvence altına almak isteyecek ve akdedilecek sorumluluk sigortasında da sigorta değerini bu miktar belirleyecektir. Bu görüş, ilk iki görüşün “sigorta değerinin açık ve belirli şekilde tespit edilmesinin mümkün olmadığı” savını haklı bulmaktadır. Ne var ki, sigorta ettirenin cebri icra yoluyla başvurulabilecek malvarlığının ve dolayısıyla sigorta değerinin belirsiz (sonsuz büyüklükte) olması, yok sayılması sonucunu doğurmaz. Zira belirsiz (sonsuz büyüklükteki) bir değer, “değersizlik” anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla, sorumluluk sigortasında da bir sigorta değerinin bulunduğu kabul edilmelidir.

⁶³ Bozer, 2007, s. 133.

⁶⁴ Bozer, 2007, s. 133. Bozer, bu gibi sorumluluk sigortalarına, mal sigortalarına ilişkin genel prensiplerden bazılarının uygulanabileceğini belirtmekte; menfaat ilgisini ve halefiyet ilkesini de bu prensiplere örnek olarak göstermektedir (Bkz. Bozer, 1965, s. 257).

⁶⁵ Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 67. Sayhan eserinde, sigorta hukuku açısından menfaati, en genel anlamıyla “zarar görme ihtimali” olarak yorumlamakta; sigorta konusu menfaatin de sigorta değerinden ibaret olduğunu belirtmekte ve bu surette sorumluluk sigortasında her hâlde bir sigorta değerinin bulunduğunu kabul etmektedir (Bkz. Sayhan, s. 62).

C. “Zenginleşme Yasağı İlkesi”nin Sorumluluk Sigortasında Geçerli Olup Olmadığı Sorunu

Zenginleşme yasağı ilkesi uyarınca sigorta ettiren, sigortacıdan ancak “gerçekten” uğradığı zararların karşılığını talep edebilir. Diğer bir deyişle bu ilke, sigorta ettirenin, sigortalattığı menfaatinin uğradığı zarara karşılık gelen tazminattan daha fazla bir meblağ elde edememesini ve bu surette zenginleşmemesini ifade eder.⁶⁶ Türk Ticaret Kanunu’nda genel olarak zarar sigortaları bakımından geçerli olan bu ilkenin izlerine, Kanun’un başka hükümlerinde de rastlamak mümkündür.⁶⁷ Kanun koyucu, bu ilke ile sigorta sözleşmesinin haksız bir zenginleşme aracı olmasının önüne geçmek istemiştir.

Öte yandan, yukarıda da ifade edildiği üzere, sorumluluk sigortası ile amaçlanan, sigorta ettirenin doğrudan doğruya uğradığı zararların giderilmesi değildir. Aksine burada, üçüncü kişinin uğradığı zarar nedeniyle sigorta ettirene başvurulması neticesinde malvarlığında meydana gelecek eksilmenin önlenmesi hedeflenir. Dolayısıyla sorumluluk sigortasının tipik bir zarar sigortası niteliği taşımadığı açıktır.⁶⁸ Bu nedenle, zenginleşme yasağı ilkesinin bu tür sigortalar bakımından uygulanabilirliği konusunda, öğretide farklı görüşler ile ri sürülmüştür.

Zenginleşme yasağı ilkesinin sorumluluk sigortasına uygulanamayacağını savunan bir görüş, bu savını, sigorta değeri kavramının sorumluluk sigortaları bakımından geçerli olmadığı görüşüne dayandırmaktadır.⁶⁹ Zira sigorta sözleşmesi aracılığıyla haksız bir zenginleşmeden bahsedebilmek için, sigorta değeri ile sigorta bedeli ara-

⁶⁶ “Zenginleşme Yasağı İlkesi” hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Omağ, Merih Kemal, “Sigorta Hukukunda Zenginleşme Yasağı”, *Prof. Dr. Ergun Önen’e Armağan*, İstanbul 2003, s. 253-262; Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 19; Bozer, 1981, s. 91; Ünan, *Riziko*, s. 17; Çeker, *Sigorta Hukuku*, s. 91.

⁶⁷ Bu doğrultuda bkz. TTK m.1283, 1285/2, 1286, 1287, 1292/ f. 2 ve 3.

⁶⁸ Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 35.

⁶⁹ Kender, *Mesuliyet Sigortası*, s. 11; Sergici, *Mesuliyet Sigortası Türleri*, s. 68. Yazıcıoğlu da pasif zarar sigortalarında sigorta değerinin tespit edilmesinin mümkün olmadığını savunarak, sigorta bedelinin sigorta değerine eşitliği ilkesinin uygulanamayacağını ifade etmekte; bu surette, zenginleşme yasağının sorumluluk sigortalarında uygulama alanı bulamayacağını dolaylı olarak kabul etmektedir (Bkz. Yazıcıoğlu, s. 543, dn. no. 1).

sındaki dengenin bozulmuş olması gerekir.⁷⁰ Sorumluluk sigortasında ise sigorta değerinin bulunmaması, doğal olarak onun sigorta bedeli ile karşılaştırılmamasına ve neticede bir zenginleşme durumunun meydana gelmemesine neden olur. Bu nedenle, zenginleşme yasağı ilkesi sorumluluk sigortalarında geçerli olmaz.

Buna karşılık, bizim de katıldığımız ve sorumluluk sigortasında her hâlde sigortalabilir bir menfaatin (dolayısıyla da bir sigorta değerinin) bulunduğunu ileri süren bir görüş, zenginleşme yasağı ilkesinin sorumluluk sigortası bakımından da geçerli olduğunu savunmaktadır.⁷¹ Buna göre, sorumluluk sigortası bakımından sigorta menfaati, sigorta ettirenin malvarlığının zarar tehdidi altında kalan kısmı ile olan ilişkisidir. Sigorta değeri ise, sigorta ettirenin malvarlığının cebri icra yoluyla başvurulabilecek kısmının ifade ettiği değerdir. Yani sorumluluk sigortasında da bir sigorta değeri vardır. Bunun yanında, sigortacının edim yükümlülüğünün üst sınırını, uğrulan gerçek zararın miktarının oluşturduğu esas, sorumluluk sigortaları için de aynen geçerlidir.⁷² Esasen, Türk Ticaret Kanunu'nun öngördüğü bazı düzenlemelerden de sorumluluk sigortası açısından da mağdurun gerçek zararının tazmininin arzu edildiği anlaşılmaktadır. Kanun'un sorumluluk sigortasına doğrudan uygulanacak hükümlerinden biri niteliğini taşıyan 1310. maddesi, bu konuda önemli bir ör-

⁷⁰ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 23.06.1977 tarih ve E.1977/4546, K. 1977/3117 sayılı kararında, bu hususu "...Tazminat (zarar) sigortasının amacı, teminat altına alınan rizikonun gerçekleşmesi hâlinde, sigorta ettirenin veya sigortadan yararlanan kimsenin uğradığı gerçek zararın giderilmesinden ibarettir. Bu nedenle, bir kimsenin sigorta aracılığıyla zenginleşmesi, bu yoldan kazanç sağlaması olanaksızdır. Esasen, böyle bir şeye engel olmak içindir ki, Kanunumuzda sigorta değerinin sigorta bedeline eşit olması ilkesi benimsenmiş ve aşkın sigorta hâlinde sigorta değerinden fazlaya ait sigortanın batıl olacağı hususu Türk Ticaret Kanunu'nun 1283. maddesinde hükme bağlanmıştır." şeklinde ifade etmiştir. (Bkz. Ulaş, s. 115).

⁷¹ Nomer, Cahit/ Yunak, Hüseyin, *Sigortanın Genel Prensipleri*, İstanbul 2000, s. 65; Şenocak, *Mesleki Sorumluluk Sigortası*, s. 36. OMAĞ, çifte sigortaya ilişkin hükümlerin sorumluluk sigortasında da uygulanabilir olduğunu belirtmekte; bu surette, zenginleşme yasağının bu tür sigortalar açısından geçerli olduğunu dolaylı olarak savunmaktadır. (Bkz. Omağ, Merih Kemal, "Türk Ticaret Kanunu ile 25 Haziran 1992 Tarihli Belçika Kara Sigortası Mukavelesi Kanunu Açısından Hukuki Sorumluluk Sigortası", *Sigorta Hukuku Dergisi*, Y. 1997, S. 1, s. 81.) Aynı yazar, bir başka eserinde, zenginleşme yasağı ilkesinin, (hukukî) sorumluluk sigortalarında uygulama alanı bulacağını, daha net ifadelerle kaleme almıştır (Bkz. Omağ, *Zenginleşme Yasağı*, s. 253).

⁷² Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 36.

nek teşkil eder. Gerçekten de anılan hükme göre, sigortacının ödemekle yükümlü olduğu sigorta tazminatını tahsil etmeye, yalnızca sigorta ettirenin sorumlu olduğu (zarar gören) kişi yetkilidir. Bu hüküm ile sigortacı tarafından fazladan yapılacak ödemelerin önüne geçilmek istenmiştir.⁷³ Dolayısıyla, sigorta ettiren kişinin maruz kaldığı zarardan daha fazlasını elde etmesini engellemeye yönelik bir ilke olan “*zenginleşme yasağı ilkesi*”, sorumluluk sigortası bakımından da geçerli bir ilkedir.

D. “*Aşkın Sigorta*” ve “*Menfaat Değerinin Altında Sigorta*”ya İlişkin Hükümlerin Sorumluluk Sigortasında Uygulanabilirliği

Sigorta bedelinin sigorta değerine eşitliği ilkesinin gerçekleşmesi amacına hizmet eden⁷⁴ ve öğretide “*sigorta bedelinin sigorta değerinden yüksek olması hâli*” olarak ifade edilen *Aşkın Sigorta*, Türk Ticaret Kanunu’nun 1283. maddesinde hükme bağlanmıştır.⁷⁵ Anılan hüküm uyarınca, sigortacı, sigorta ettiren kimsenin ancak gerçekten uğradığı zararı tazmin edebilir. Sigorta bedeli, sigortalanan menfaatin değerini aşarsa, sigortanın mevcut değerini aşan kısmı geçersizdir. Sigortalanan menfaatten daha fazla bir sigorta tazminatı ödenmesi durumunda ise aşkın sigorta meydana gelmiş olur. Bu hâlde, sigorta tazminatının ödenmesi esnasında sigorta bedeli indirilir ve bu indirim yapılırken sigorta primi de indirimde tâbi tutularak, fazladan tahsil edilen prim, sigorta ettirene iade edilir.⁷⁶

⁷³ Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 36.

⁷⁴ Bu hususta Yargıtay 11. Hukuk Dairesi de E. 1979/5846, K. 1979/5825 sayılı kararında, “*Mal sigortasında, sigorta değerinin sigorta bedeline eşit olması esastır. Bu eşitliğin bozulması halinde eksik ya da aşkın sigorta meseleleri ortaya çıkar.*” hükmüne varmıştır (Bkz. Ulaş, s. 118).

⁷⁵ Bu hüküm, Türk Ticaret Kanunu’nun 1264. maddesi uyarınca, emredici niteliktedir.

⁷⁶ “*Aşkın sigorta*” hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. McGee, Andrew, *The Modern Law of Insurance*, 2nd Edition, London 2006, s. 329 vd.; Atabek, s. 74 vd.; Öçal, Akar, *Sigortacılık ve Sigorta Hukuku Hakkında Genel Bilgiler*, Ankara 1971 s. 17; Bozer, 1981, s. 94-96; Kender, *Sigorta Hukuku*, s. 272; Ulaş, s. 114; Nomer/Yunak, s. 140; Çeker, *Yargıtay Kararları*, s. 71 ve *Sigorta Hukuku*, s. 91-92; Can, *Sigorta Hukuku*, s. 87-91; Sayhan, s. 161-166.

Menfaat Değerinin Altında (Eksik) Sigorta ise, Türk Ticaret Kanunu'nun 1288. maddesinde hükme bağlanmıştır. Bu sigorta türü, aşkın sigortanın tam tersi bir durumu yansıtır. Diğer bir deyişle burada, sigorta bedeli sigorta değerinin altında kalmıştır. Eksik sigorta ettirilen menfaat değerinin tümü rizikonun gerçekleşmesi suretiyle zayı olmuşsa, bu durum bir özellik arz etmez; kararlaştırılan sigorta bedeli ödenir. Ancak kısmi bir zarar meydana gelmişse, bu hâlde ödenecek olan sigorta tazminatı, “*proportion*” yöntemi ile hesaplanır ve sigorta ettirene ödenir.⁷⁷

Söz konusu sigorta türlerine ilişkin hükümlerin sorumluluk sigortasında uygulanıp uygulanamayacağı hususu tartışmalıdır:

Öğretide bir görüş, sorumluluk sigortasında bir sigorta değerinin söz konusu olmadığından yola çıkmakta ve dolayısıyla da aşkın sigortanın ve menfaat değerinin altında sigortanın sorumluluk sigortasında uygulanamayacağını belirtmektedir.⁷⁸ Bu görüşe göre, aşkın sigorta ve menfaat değerinin altında sigorta, sigorta değeri ile sigorta bedeli arasındaki ilişkiden kaynaklanır. Her ikisi de zenginleşme yasağı prensibinin bir sonucudur ve yalnızca aktifin sigortasında geçerlidir.

Başka bir görüşe göre, sigorta ettirenin malvarlığının pasif kısmında meydana gelecek muhtemel zararın en üst seviyesinin önceden tespit edilemediği hallerde, bir sigorta değerinden de söz edilemez. Buna bağlı olarak, aşkın sigorta ve menfaat değerinin altında sigorta hükümlerinin bu tür sorumluluk sigortalarında uygulanması da söz konusu olmaz. Öte yandan, anılan miktarın tespit edilebildiği durumlarda; örneğin, sorumluluk sigortasının “*bir mal dolayısıyla*” akdedilmesi hâlinde, sorumluluğun en üst sınırını bu malın ikame değeri oluşturacağı için, bir sigorta değeri mevcuttur. Dolayısıyla bu ihtimalde, aşkın ve menfaat değerinin altında sigortadan da söz edilebilir.⁷⁹ Ancak bu

⁷⁷ “*Menfaat Değerinin Altında Sigorta*” hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Şenocak, Kemal, “*Menfaat Değeri Altında Sigorta*”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y. 2000 (Haziran- Aralık), C. IV, S. 1-2, s. 52-89; Bozer, 1981, s. 96-98; McGee, s. 331-335; Öçal, s. 19; Kender, *Sigorta Hukuku*, s. 271; Ulaş, s. 116-119; Çeker, *Yargıtay Kararları*, s. 72; Can, *Sigorta Hukuku*, s. 83-86; Sayhan, s. 167-168; Çeker, *Sigorta Hukuku*, s. 93 vd.

⁷⁸ Möeller, s. 260; Arseven, *Sigorta Hukuku*, s. 101; Kender, *Mesuliyet Sigortası*, s. 10; Ünan, *Riziko*, s. 17; Sergici, *Sorumluluk Sigortalarının Özellikleri*, s. 5; Yazıcıoğlu, *İlk Tehlike Sigortası*, s. 543 ve aynı sayfada dn. no.1; Metezade, s. 887; Sayhan, s. 160.

⁷⁹ Atabek, s. 75; Karayalçın, *Sorumluluk Sigortaları*, s. 54 ve *İşletme Kazaları*, s. 54; Bo-

görüş, mala zarar gelmesi hâlinde doğacak sorumluluğun en üst sınırı ile eşyanın değerinin aynı olmadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir.⁸⁰ Zira sorumluluk sigortasının en önemli özelliklerinden biri, burada yalnızca eşyaya gelen zararın değil, aynı zamanda bu zarar sonucu ortaya çıkacak tüm sorumluluğun da güvence altına alınmasıdır.

Bizim de katıldığımız üçüncü bir görüşe göre ise, konu, ilgili sorumluluk sigortası sözleşmesinde, bir sigorta bedelinin tespit edilmiş olup olmamasına göre bir ayırımı tâbi tutularak ele alınmalıdır.⁸¹ Aşkın sigortadan veya menfaat değerinin altında sigortadan bahsedebilmek için, sigorta değerinin ve sigorta bedelinin mutlak surette karşılaştırılması gerekmektedir. Bu nedenle, sigorta değeri belirlenmediği takdirde ne aşkın sigortanın ne de menfaat değerinin altında sigortanın sorumluluk sigortasında geçerli olması mümkündür. Öte yandan, sigorta sözleşmesinde sadece sigorta bedelinin belirlenmiş olması da varılan bu sonucu değiştirmeyecektir. Çünkü sorumluluk sigortasında her hâlde bir sigorta değeri söz konusudur. Fakat onun miktarını tespit etmek mümkün olmamaktadır. Diğer bir deyişle, burada bir değer vardır; fakat sınırsız bir büyüklük söz konusudur. Bu nedenle de sigorta değerinin miktarı belirlenmemektedir. İkame değeri tespit edilmiş bir sigorta değerine karşılık olarak, tek başına sigorta bedelinin belirlenmiş olması bir sonuç doğurmayacaktır. Dolayısıyla bu ihtimalde, aşkın sigorta ve menfaat değerinin altında sigortaya ilişkin hükümler, sorumluluk sigortasında uygulama alanı bulmaz. Fakat bu sonuç, ikinci görüşün aksine, sorumluluk sigortasında bir sigorta değerinin mevcut olmamasından değil; bu değer tam olarak tespit edilememesinden kaynaklanmaktadır.⁸²

zer, 1965, s. 257; Ergün, s. 497-498; Ünan, *Riziko*, s. 17, dn. no. 48 ve 22; Can, *Sorumluluk Sigortası*, s. 165 ve *Birden Çok Sigorta*, s. 144. CAN, son ihtimalde, sigorta tazminatının hesaplanmasında, sadece sigorta zararı ve sigorta bedelinin dikkate alınacağını ifade etmektedir. (Bkz. Can, *Sigorta Hukuku*, s. 166 ve *Sorumluluk Sigortası*, s. 21). Yazar'a göre bu takdirde, sigorta sözleşmesi devam ederken sigortacının sigorta bedelinin altında ödemede bulunması, eksik sigortaya neden olmaz (Bkz. Can, *Sorumluluk Sigortası*, s. 22).

⁸⁰ Kender, *Mesuliyet Sigortası*, s. 11.

⁸¹ Koenig, s. 54; Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 68.

⁸² Sigorta değerinin önceden tespit edilebildiği ve sigorta sözleşmesinde sigorta bedelinin de yer aldığı sorumluluk sigortaları açısından ise, "Aşkın Sigorta" ve "Menfaat Değerinin Altında Sigorta" ya ilişkin Türk Ticaret Kanunu hükümlerinin uygulama alanı bulacağından, her hâlde şüphe etmemek gerekir.

E. “Çifte Sigorta”ya İlişkin Hükümlerin Sorumluluk Sigortasında Uygulanabilirliği

Türk Ticaret Kanunu’nun 1286. maddesi uyarınca, değerinin tamamı sigorta adılmış bir menfaat, aynı rizikolara karşı ve aynı süre için kural olarak bir daha sigorta edilemez. Aksi takdirde, söz konusu hükümde yer alan ifadeyle “Çifte Sigorta” meydana gelmiş olur. Bunun sonucunda, sigorta sözleşmesinin yapıldığı tarih esas alınarak sonradan yapılan sözleşmeler, sigorta değerini aştığı oranda hükümsüzlük yaptırımına tâbi olur. Hükümsüz sayılan sigorta sözleşmelerine ait primler ise iade edilir.⁸³

Kanun’un anılan maddesi, 1264. maddede emredici nitelikte sayılan maddeler arasında sayılmıştır. Bu nedenle taraflar, 1286. maddede yer alan bu düzenlemenin aksini kararlaştıramazlar.

Çifte sigorta, yalnızca zarar sigortaları bakımından uygulama alanı bulur. Meblağ sigortalarında ise çifte sigorta söz konusu olmaz. Örneğin, Türk Ticaret Kanunu’nun 1323. maddesi uyarınca bir kişi, hayatını dilediği kadar sigorta sözleşmesi ile ve dilediği bedel üzerinden sigorta ettirebilir.⁸⁴

Bununla birlikte, bir zarar sigortası niteliğinde olmasına rağmen, şartları gerçekleştiği takdirde sorumluluk sigortalarında çifte sigorta hâlinin oluşup oluşmayacağı, öğretide tartışmaya neden olmuştur. Söz konusu tartışmanın temelinde, tıpkı aşkın ve menfaat değerinin altında sigortada olduğu gibi, sorumluluk sigortasında bir sigorta değerinin bulunup bulunmadığı hususu yatmaktadır.

Bir görüşe göre, çifte sigortadan söz edebilmek için, birden fazla sigorta değerinin toplam miktarının sigorta değerini aşması gerekir. Sorumluluk sigortası bir “pasifin sigortası” niteliğinde olduğu için, sigorta değeri ve dolayısıyla çifte sigortanın burada gündeme gelmesi söz konusu değildir.⁸⁵

⁸³ Çifte sigorta hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Şenocak, Kemal, *Çifte Sigorta*, Ankara 2002; Yenen, Şerafettin, “Sigorta Bedeli ve Birden Çok Sigorta”, *Sigorta Dünyası*, Y. 1965, S. 68-69, s. 9, 20-21; Atabek, s. 87 vd.; Bozer, 1981, s. 102-103; Kender, *Sigorta Hukuku*, s. 279-280; McGee, s. 323- 330; Çeker, *Yargıtay Kararları*, s. 75; Can, *Sigorta Hukuku*, s. 125-152; Çeker, *Sigorta Hukuku*, s. 98.

⁸⁴ Şenocak; *Çifte Sigorta*, s. 6.

⁸⁵ Möeller, s. 260; Kender, *Mesuliyet Sigortası*, s. 11; Arseven, *Sigorta Hukuku*, s. 107; Sergici, *Sorumluluk Sigortalarının Özellikleri*, s. 5; Metezade, s. 887. Öğretide Arse-

Öğretideki bir başka görüş ise, yukarıda da ifade edildiği üzere, mal sigortalarına ilişkin hükümlerin yalnızca sigorta değerinin önceden belirlenebilir olduğu sorumluluk sigortalarında uygulama alanı bulacağı savunmaktadır.⁸⁶ Böylece, Türk Ticaret Kanunu'ndaki çifte sigortaya ilişkin hükümlerin, bu tür sorumluluk sigortaları açısından da uygulanabileceği, bu görüş taraftarlarınca dolaylı olarak kabul edilmektedir.

Bizim de katıldığımız üçüncü bir görüşe göre ise, bir hükmün uygulanabilirliği incelenirken, öngörülüş amacına da bakmak gerekir. Çifte sigortayı düzenleyen Türk Ticaret Kanunu'nun 1286'ncı maddesi hükmü, sigorta ettirenin zenginleşmesini önlemeye yönelik bir düzenlemedir. Başka bir deyişle bu hüküm, zenginleşme yasağı ilkesinin bir diğer görünümüdür. Zenginleşmenin önlenmesi ise doğrudan veya dolaylı şekilde gerçekleşebilir. Sorumluluk sigortasında da sigorta ettiren tarafından ileri sürülen tazminat talebi, uğradığı zarara karşılık gelmelidir. Bu açıdan, mal sigortasında sigorta değeri veya ikame değerini yerine getirdiği fonksiyon, sorumluluk sigortasında "sigorta zararı" tarafından üstlenilmiş bulunmaktadır. Örneğin, profesyonel bir futbol takımında futbol oynayan bir kişi lehine, kulübü, müsabakalarda karşı taraftan bir oyuncuyu sakatlaması rizikosuna karşılık, 5.000 TL'lik bir sorumluluk sigortası akdetmiştir. Aynı futbolcu, aynı rizikoyu aynı süre için özel olarak 10.000 TL'lik başka bir sorumluluk sigortası ile sigorta ettirmiştir. Futbolcunun, karşı taraftan bir oyuncuyu müsabaka esnasında sakatlaması sonucu 7.000 TL'lik bir zarar ortaya çıkmış ve kendisine karşı ileri sürülen tazminat talebi kesinleşmiş ise, yine çifte sigortadan söz edilebilir. Sorumluluk sigortalarında da sigorta değeri vardır; fakat bu değer sonsuz bir büyüklüktedir. Burada zararın meydana geldiği an sigorta değerini tespit etmek pek mümkün değildir. Ancak, yukarıdaki örnekte, bu futbolcudan talep edilecek sigorta tazminatının miktarı, futbolcunun sigortacılarından elde edeceği miktarından azdır. Sonuç olarak sigorta ettiren, çifte sigorta yoluyla,

ven, malvarlığı sigortalarında çifte sigortanın gündeme gelebileceğini belirtmekte, fakat bu tür sigortalarda Türk Ticaret Kanunu'nun 1286. maddesinin uygulama alanı bulamayacağını; 1285 ve 1346. maddelerinin uygulanabileceğini ifade etmektedir (Bkz. Arseven, *Sigorta Hukuku*, s. 47).

⁸⁶ Bkz. yuk. dn. no. 62'de belirtilen yazarlar. Atabek ise eserinde, bu görüşü açık bir şekilde ifade etmektedir (Bkz. Atabek, s. 95).

uğradığı zarardan daha fazla bir tazminat elde ediyorsa, 1286'ncı maddede hükmü, kıyasen de olsa uygulanabilmelidir.⁸⁷

Çifte sigorta konusunda değinilmesi gereken bir başka husus da Türk Ticaret Kanunu'nun 1286'ncı maddesinin birinci bendinde yer alan ve aynı Kanun'un 1285'nci maddesine atıfta bulunan hükmünün sorumluluk sigortasına uygulanabilirliği sorunudur. Söz konusu hüküm uyarınca, bir menfaatin birden çok sigortacı tarafından sigortalanması hâlinde, önceki ve sonraki sigortacılar onay verdikleri takdirde, çifte sigorta yaptırımını gündeme gelmeyecektir. Bu durumda, sigortacıların edim yükümlülüklerinin hesaplanması, 1285. maddede gösterilen yöntemle gerçekleşecektir. 1285. maddede ise sigortacıların orantısız sorumluluk esasını uyarınca sorumluluğu paylaşacakları hükme bağlanmıştır. Yani her bir sigortacı, meydana gelen zararı, sigorta bedellerinin toplamının kendi sigorta sözleşmelerinde öngörülen sigorta bedeli oranı ölçüsünde karşılayacaktır.⁸⁸

Anılan bu sistem, sorumluluk sigortasının niteliği ile bağdaşmamaktadır. Nitekim bu tür sigortada, sigorta bedeli, sigortacının üstlendiği riziko payını göstermemektedir. Yalnızca onun edim yükümlülüğünün üst sınırını ifade eder.⁸⁹ Sigorta primlerinin hesaplanması da buna uygun olarak yapılmaktadır. Bu da haksız bir durumun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Zira mal sigortalarında sigorta primi, sigorta bedeliyle doğru orantılı olarak artmaktadır. Oysa sorumluluk sigortasında sigorta primi, sigorta bedeli azaldıkça artmaktadır.⁹⁰ Dolayısıyla anılan hükmün sorumluluk sigortasına uygulanamayacağı sonucuna varılmalıdır.

Öğretide, açıklanan bu nedenlerle, sigortacıların edim yükümlülüklerinin miktarının tespitinde başka bir sistemin uygulanması önerilmiştir.⁹¹ Buna göre sigortacılar, meydana gelen sorumluluk zararını, her bir sigortacının somut olayda çifte sigorta söz konusu olmasaydı sözleşmeye göre ödemekle yükümlü olacağı miktarın, bu miktarın toplamına olan oranına göre paylaşacaklardır.⁹²

⁸⁷ Omağ, *Sorumluluk Sigortası*, s. 81; Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 71-72.

⁸⁸ Şenocak, *Çifte Sigorta*, s. 59.

⁸⁹ Şenocak, *Çifte Sigorta*, s. 92-93.

⁹⁰ Şenocak, *Çifte Sigorta*, s. 93.

⁹¹ Şenocak, *Çifte Sigorta*, s. 95.

⁹² Açıklanan bu görüşe ilişkin olarak Şenocak'ın verdiği şu örnek, konuyu aydınlatır:

F. Türk Ticaret Kanunu'nun "Sigortacının Halefiyeti"ne İlişkin 1301. Maddesi Hükümünün Sorumluluk Sigortasına Uygulanabilirliği

Türk Ticaret Kanunu'nun 1301. maddesi uyarınca, sigorta ettirenin rizikonun gerçekleşmesi sonucunda uğradığı zararlar için üçüncü kişiye karşı sahip olduğu tazminat alacağı, kendisine ödenen sigorta tazminatı miktarınca sigortacıya geçer.⁹³ Bu anlamda sigortacının üçüncü kişiye karşı sahip olduğu haklar, sigorta ettirenin bu kişiye karşı sahip olduğu haklardan daha fazla değildir.⁹⁴ Zarar sigortalarıda geçerli olan zenginleşme yasağının bir görünümü niteliğindeki bu durum, "sigortacının (kanunî) halefiyeti" şeklinde ifade edilmektedir.⁹⁵

cı niteliktedir: Avcı (A), sigortacı (B) nezdinde bir sorumluluk sigortası akdetmiştir. Buna göre sigortacı (B), (A)'nın sorumluluğu doğuran her bir olay karşılığında 100.000 TL ödemeyi üstlenmiştir. Ayrıca, sigorta sözleşmesinde, sigortacının edim yükümlülüğü, cismani zarara maruz kalan kişi başına 10.000 TL ile sınırlandırılmıştır. Bu arada, söz konusu avcının da üyesi olduğu yerel avcılar derneği, tüm üyelerinin sorumluluğunu, başkası hesabına sigorta hükümleri çerçevesinde, sigortacı (C) nezdinde ayrıca teminat altına almıştır. Sigortacı (C) ile yapılan sigorta sözleşmesi uyarınca, (C), her bir sorumluluğu doğuran olay için 100.000 TL sigorta tazminatı ödemeyi kabul etmiştir. (A), katıldığı bir av partisinde yanlışlıkla birini öldürmüş, bunun sonucunda da mahkemece 30.000 TL ödemeye mahkûm edilmiştir.

Bu noktada, eğer tek sigortacı (B) olsaydı, ödeyeceği tazminat miktarı 10.000 TL; tek sigortacı (C) olsaydı, ödeyeceği tazminat miktarı 30.000 TL olacaktı. Burada, sigorta tazminatları toplamı 30.000 + 10.000= 40.000 olmakta; bu miktar da, sigortalı menfaatin sahibi olan (A)'nın ödemesi gereken 30.000 TL'yi aşmaktadır. Sonuçta da bir çifte sigorta durumu meydana gelmektedir.

Yukarıda belirtilen görüş doğrultusunda, sigortalıların oluşan zararı paylaşımları şu şekilde olacaktır:

$$\text{Sigortacı (B)} > 30.000 \text{ TL} \times (10.000 \text{ TL} / 40.000 \text{ TL}) = 7.500 \text{ TL}$$

$$\text{Sigortacı (C)} > 30.000 \text{ TL} \times (30.000 \text{ TL} / 40.000 \text{ TL}) = 22.500 \text{ TL}$$

$$7.500 \text{ TL} + 22.500 \text{ TL} = 30.000 \text{ TL} \text{ (Şenocak, Çifte Sigorta, s. 95-96'dan naklen)}$$

⁹³ Deniz rizikolarına karşı sigorta açısından halefiyete ilişkin düzenleme için bkz. TTK m. 1361.

⁹⁴ Veal, Gregory R., "Subrogation: The Duties and Obligations of the Insured and Rights of the Insurer Revisited", *Tort Trial & Insurance Practice Law Journal*, Y. 1992, C. XXVIII, S. 1, s. 70.

⁹⁵ Sigortacının halefiyeti hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. *Rinaldi, Elaine M., "Apportionment of Recovery Between Insured and Insurer in a Subrogation Case", Tort Trial & Insurance Practice Law Journal, C. XXIX, S. 4, s. 803-817; Omağ, Merih Kemal, Türk Hukukunda Sigortacının Kanunî Halefiyeti, İstanbul 1983; Kılıçoğlu, Ahmet, "Özel ve Sosyal Sigortalarda Halefiyet ve Rücu", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 1974, C. XXXI, S. 1-4, s. 395-446; Kender, Rayegân, "Sigorta Tazminatını Ödeyen Sigortacının, Sigortalısının Yerine Geçmesi Meselesi", Ticaret Hukuku ve Yargıtay Ka-*

Söz konusu halefiyetin doğması, taraflar arasında geçerli bir sigorta sözleşmesinin kurulmasına, rizikonun doğması neticesinde sigorta ettirene sigorta tazminatının ödenmesine ve nihayet sigorta ettirenin, zararın sorumlusu olan üçüncü kişiye karşı bir talep ve dava hakkının bulunmasına bağlıdır.⁹⁶ Anılan şartlar gerçekleştiği takdirde, sigorta ettirenin hakları, başka bir işleme gerek duyulmaksızın sigortacıya geçer. Görüldüğü üzere sigortacının halefiyeti, bir kanunî temlik halidir.⁹⁷

Meblağ sigortalarında uygulama imkânı olmayan⁹⁸ Türk Ticaret Kanunu'nun 1301. maddesinin, zarar sigortalarının diğer türlerine uygulanması konusunda herhangi bir tereddüt bulunmazken, sorumluluk sigortası bakımından uygulanıp uygulanamayacağı öğretide tartışmalıdır.

Bir görüş, sorumluluk sigortasında sigorta ettiren ile zarardan sorumlu kişinin aynı olmasından yola çıkarak, sigortacının, zararın failine ve dolayısıyla da borçluya başvurmasının mümkün olmadığını; dolayısıyla da bu tür sigortalarda halefiyet ilkesinin uygulanamayacağını savunmaktadır.⁹⁹ Bu görüşe göre, sorumluluk sigortalarında sigortacının halefiyetinden değil, sadece sigorta ettirene karşı rücutan söz edilebilir.

Öğretideki hâkim olan ve bizim de katıldığımız görüşe göre ise, sigortacının halefiyeti kuralı, bir zarar sigortası türü olan sorumluluk

rarları Sempozyumu, Y. 1991, S. 8, s. 173-185 ve *Sigorta Hukuku*, s. 294 vd; Acar, Serdar, "Sorumluluk Sigortalarında Sigortacının Ardılığı Konusunda Bazı Sorunlar ve Yeni Gelişmeler" *İstanbul Barosu Dergisi*, Y. 2005, C. LXXIX, S. 5, s. 1539-1551; Tekil, Fahiman, "Sigorta Hukukunda Tazmin İlkesi ve Rücu Hakkı", *Prof. Dr. Ali BOZER'e Armağan*, Ankara 1998, s. 126-131; Çeker, *Sigorta Hukuku*, s. 99-106; Nomer/Yunak, s. 75; Can, *Sigorta Hukuku*, s. 45-47.

⁹⁶ Omağ, *Halefiyet*, s. 80; Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 37.

⁹⁷ Omağ, *Halefiyet*, s. 66; Acar, s. 1540.

⁹⁸ Nitekim Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 07.02. 1980 tarih, E. 1979/5647 ve K. 1980/545 sayılı kararında, "...TTK. m. 1301. maddesi sigortacıya halefiyet hakkı tanımış bulunmakta ise de...meblağ sigortası olan can sigortalarında bu madde hükmünün uygulama alanı bulunmadığı açık ve net olarak saptanmış bulunmaktadır." hükmüne vararak, bu sonucu teyit etmiştir (Yargıtay Kararları Dergisi, Y. 1980, C. VI, S. 9, s. 1252-1255).

⁹⁹ Bozer, Ali, "Yangın Dolayısıyla Sorumluluk Sigortası", *Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları III. Sigorta Semineri*, Ankara 1977, s. 311 ve 2007, s. 133, dn. no. 3; Kılıçoğlu, *Halefiyet ve Rücu*, s. 424.

sigortasında da belirli koşullar altında uygulanabilmelidir.¹⁰⁰ Meydana gelen zarardan dolayı sigorta ettiren ile birlikte birden fazla kişinin müteselsilen sorumlu olmaları hâlinde durum böyledir. Bu hâlde sigortacının halefiyeti, mal sigortalarının aksine, zarar gören ile zararın sorumlusu arasındaki talep hakkı değil; sigorta ettiren ile diğer zarar sorumlusu arasındaki hukukî ilişki bakımından doğmaktadır.¹⁰¹ İlk görüş ise bu ihtimali; yani sigortacının, tek ve aynı zarardan sigorta ettirenle birlikte müteselsilen sorumlu olan kişilere, Türk Ticaret Kanunu'nun 1301. maddesine göre rücu hakkına sahip olup olmadığı hususunu göz önünde bulundurmamaktadır.¹⁰² Eğer bu ihtimal atlanırsa, zarar sigortaları ve dolayısıyla sorumluluk sigortası için geçerli olan zenginleşme yasağı ilkesi ihlâl edilebilir. Şöyle ki; sorumluluk sigortasında halefiyet ilkesi kabul edilmeyecek olursa, sigortacı, meydana gelen zarar dolayısıyla zarar gören üçüncü kişi tarafından sigorta ettirene karşı ileri sürülen tazminat talebini karşılamasına rağmen, zarara neden olan diğer kişilere rücu amacıyla başvuramayacaktır. Ancak sigorta ettiren bu hâlde, sigortacının zarar görene ödediği miktar kadar, üçüncü kişilere rücu edebilecektir. Görüldüğü üzere, burada sigorta ettirenin malvarlığında herhangi bir azalma meydana gelmemiştir. Aksine o, sigortacının zarar görene sigorta tazminatını ödemesinden sonra diğer sorumlulara rücu etmiş ve bu sayede haksız zenginleşmiştir.¹⁰³ Öte yandan bu hâlde, sigorta ettiren, rücu amacıyla zarara sebep olan müşterek sorumluya başvuramamış olsa bile zenginleşme söz konusu olur. Bu defa müşterek sorumlu, sigorta ettiren tarafından akdedilen ve tamamen dışında kaldığı bir sigorta sözleşmesi sayesinde ödeme yapmaktan kurtulmuş ve bu sayede zenginleşmiş olmaktadır.¹⁰⁴ Açıklanan bu nedenlerle, sorumluluk sigortasının

¹⁰⁰ Uluğ, İlknur, "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda Zarar Sigortaları", *Sigorta Hukuku Dergisi*, Y. 2005, S. 1, s. 212; Atabek, s. 183; Karayağcı, *İşletme Kazaları*, s. 64; Bozer, 1981, s. 113; Omağ, *Halefiyet*, s. 93; Kender, *Mesuliyet Sigortası*, s. 4; Şenocak, *Mesleki Sorumluluk Sigortası*, s. 39; Çeker, *Yargıtay Kararları*, s. 77.

¹⁰¹ Acar, s. 1545.

¹⁰² Şenocak, *Mesleki Sorumluluk Sigortası*, s. 39.

¹⁰³ Bu doğrultuda Yargıtay 3. Hukuk Dairesi 09.12.1997 tarih ve E. 1997/10562, K. 1997/11742 sayılı kararında, sigorta ettiren kişinin, hem zarar veren üçüncü şahıstan hem de sigorta şirketinden tazminat almasının, sebepsiz zenginleşme doğuracağına karar vermiştir. Söz konusu karar için bkz. Çeker, *Yargıtay Kararları*, s. 77.

¹⁰⁴ Şenocak, *Mesleki Sorumluluk Sigortası*, s. 40.

da sigortacının sigorta ettirene halef olması imkânı, belli bazı şartlar altında kabul edilmelidir.¹⁰⁵

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda ise sigortacının halefiyeti konusu, sorumluluk sigortası bakımından ayrı bir hükümlerle düzenlenmiştir. Buna göre Tasarının 1481'nci maddesinin birinci ve ikinci fıkrası hükümleri şöyledir:

“(1) Sigortacı, sigorta tazminatını ödedikten sonra hukuken sigortalı yerine geçer. Sigortalının gerçekleşen zarardan dolayı sorumlulara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel tutarında sigortacıya ait olur.

(2) Sorumlulara karşı bir dava veya takip başlatılmışsa, sigortacı mahkemenin veya diğer tarafın onayı gerekmeksizin, halefiyet kuralı gereğince, sigortalısına yaptığı ödemeyi ispat ederek, dava veya takibi kaldığı yerden devam ettirebilir.”

Anılan düzenlemeye göre sigortacı, sigorta tazminatını ödeyerek sigortalının¹⁰⁶ yerine geçmektedir. Bu sayede sigortalının (eğer varsa)

¹⁰⁵ Yargıtay, 17.01.1972 tarih ve E.1970/2, K. 1972/1 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı'nda, şartları gerçekleştiği takdirde sorumluluk sigortalarında da halefiyete dayalı olarak sigorta rücu davasının açılabilmesine hükmetmiş; 11. Hukuk Dairesi de 29.03.1979 tarih ve E. 1979/1051, K. 1979/1629 sayılı kararında, bu sonucu teyit edecek şekilde “...Türk Ticaret Kanunu'nun 1301/1 maddesinde düzenlenen halefiyet hâli, mal ve malî sorumluluk sigortalarında söz konusu olup, kaza sigortalarında halefiyet ilkesini uygulama olanağı yoktur” kararına varmıştır. (Bkz. Ulaş, s. 668). Yüksek mahkemenin yine başka bir kararında da aynı sonuca vardığı görülmektedir. Örneğin 11. Hukuk Dairesi, 02.07.2001 tarihli ve E. 2001/3702 ve K. 2001/5993 sayılı kararında, Türk Ticaret Kanununun 1301'nci maddesinde düzenlenen halefiyet halinin yalnızca mal ve malî sorumluluk sigortalarında söz konusu olduğunu açıkça karara bağlamıştır (www.kazanci.com, 10.07.2009. Yargıtay'ın aynı doğrultudaki diğer bazı kararları için bkz. Doğanay, İsmail, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, C. III [Madde 816-1475], 4. Baskı, İstanbul 2004, s. 3392, dn. 250). Bunun yanında Şenocak, sigortacının buradaki rücu hakkına esas olarak, mağdura, farklı hukukî nedenlerden dolayı tek ve aynı zarardan sorumlu olan kişiler arasında rücu ilişkisini düzenleyen Borçlar Kanunu'nun 51. maddesinin uygulanmayacağını belirtmektedir. Zira sigorta ettiren, burada, mağdura karşı müteselsil sorumlu kişiler arasında yer almamaktadır. O, bu tazminat edimini, mağdurun zarar görmesinin bir hukukî sonucu olarak değil; sigorta ettiren ile aralarında yaptıkları sigorta sözleşmesine istinaden yerine getirmektedir. Bu nedenle onun sorumluluğu müteselsil nitelikte değil, sigorta ettirenin arkasından gelen ve yine sigorta ettirene karşı olan bir sorumluluktur (Bkz. Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 41).

¹⁰⁶ Sorumluluk sigortası üçüncü kişi lehine yapılabilir ve bu durumda sigorta ettiren ile sigortalı birbirinden ayrılır. Sigortacı bu durumda, sigorta ettirenin değil, sigortalının haklarına halef olmaktadır. Bu nedenle Tasarı'nın anılan düzenlemesinde “sigorta ettiren” yerine “sigortalı” tabirinin kullanılması, kanaatimizce uygun ol-

sorumlu olduğu kişilere karşı dava açma veya açılmış bir dava veya takip varsa bunları kaldığı yerden sürdürme hakkını da kanunen kazanmaktadır.¹⁰⁷ Dolayısıyla Tasarı hükümleri ile sorumluluk sigortalarında sigortacının halefiyeti açıkça kabul edilmiş bulunmaktadır.¹⁰⁸

3. Türk Ticaret Kanunu'nun "Sigortalanan Malın Sahibinin Değişmesi"ne İlişkin 1303. Maddesi Hükümünün Sorumluluk Sigortasına Uygulanabilirliği

Türk Ticaret Kanunu'nun 1303. maddesi hükmü uyarınca, sigorta sözleşmesinde aksine bir hüküm olmadığı sürece, sözleşmenin tâbi olduğu süre içinde *sigortalanan malın* sahibinin herhangi bir surette değişmesi durumunda, sigortadan doğan hak ve borçlar, o malın rizikosu kendisine ait olduğu tarihten itibaren yeni sahibine geçer.^{109, 110} Mal

muştur.

¹⁰⁷ Ünán, uygulamada ender de olsa, sigortacının sigorta ettirene rücu edebileceği durumların bulunabileceğini, Tasarı'nın ise bu ihtimali göz önüne almadığını belirterek, söz konusu hükümü eleştirmiştir. Bkz. Ünán, Samim, "Türk Ticaret Kanunu Taslağı'nın -Sigorta Hukuku- Başlıklı Altıncı Kitabı Hakkında Düşünceler", *Sigorta Hukuku Dergisi*, Y. 2005, S. 1, s. 167.

¹⁰⁸ Tasarıda bu prensibin benimsendiği, 1481'nci maddenin gerekçesinde şu şekilde ifade edilmiştir: "Söz konusu madde ile sorumluluk sigortalardaki halefiyet hali de açıkça hüküm altına alınmış ve özelliğinden dolayı da genel zarar sigortasındaki halefiyetten bağımsız olarak düzenlenmiştir. Bu konu doktrinde çok fazla tartışmaya neden olmuş ve bu tür sigortalarda sigortalı ile zarardan sorumlu olan aynı kişi olduğundan sigortacının zararın failine (borçluya) başvurması nedeni ile halefiyetinden bahsedilemeyeceği, aksi takdirde sigortacının sigortalısı için ödediği tazminatı geri sigortalısına rücu edeceği şeklinde bir sonuca varılacağı ve bu durumda da sigortalı için prim ödenmesinin bir anlamı olmadığı ileri sürülmüştür. Bu görüşte haklılık payı olmakla birlikte, sorumluluk sigortalılarında hiçbir şekilde halefiyetin olamayacağını söylemek de doğru değildir. Şöyle ki, özellikle müteselsil sorumluluk halinde, zarar görenin müteselsil sorumlulardan birinden veya bunun sigortacısından zararının tamamını alması halinde sigortacı sigortalısına halef olarak fazla ödediği miktar için diğer sorumlulara rücu edebilir."

¹⁰⁹ Sigortalanan Malın Sahibinin değişmesi konusu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Öztan, Fırat, *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigortalı Malın Sahibinin Değişmesi*, Ankara 1971.

¹¹⁰ Kanun koyucu, bu hüküm ile borçlar hukukunun genel bir prensibi olan "sözleşmelerin nisbîliği" ilkesine istisna teşkil edecek bir düzenleme öngörmüş bulunmaktadır (Bkz. Ulaş, s. 142; Çeker, *Yargıtay Kararları*, s. 138. Söz konusu ilke hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku*, s. 6-8). Anılan ilke uyarınca, sözleşme konusu malın malikinin değişmesi, o sözleşmeyi sona erdirir. Oysa burada

sigortaları bakımından öngörölmüş olan bu düzenlemenin sorumluluk sigortaları bakımından da uygulanıp uygulanamayacağı öğretide tartışmalıdır. Bu tartışmalar, hükümde yer alan “sigortalı mal” tabirinin anlamı konusunda ortaya çıkan farklı yaklaşımlardan kaynaklanmaktadır.

Öğretide bir görüş, sigortalı malın “sigortalanan menfaat” olarak algılanması gerektiğini ileri sürmektedir.¹¹¹ Zira Türk Ticaret Kanunu’na göre sigortanın konusunu “mal” değil “menfaat” oluşturmaktadır (Bkz. TTK m. 1263, 1269, 1321 ve 1339). Bu hususta menfaatin sübjektif veya objektif nitelikte olmasına göre, söz konusu görüş içinde de bir ayırımı yapılmakta ve iki farklı teori ortaya atılmaktadır:

-Bu teorilerden ilki olan *sübjektif menfaat teorisi*, anılan değeri, menfaatin sahibi bakımından dikkate alır.¹¹² Kanun’un 1303. maddesindeki “sigortalı mal” ifadesinden “sübjektif menfaat” anlaşılacak olursa, sigorta ettirenin sigortaladığı sübjektif menfaatin devredilmesi mal sigortalarında dahi mümkün olmadığı için, sorumluluk sigortaları için bu devir evleviyetle söz konusu olmayacaktır.

- İkinci teori ise *Objektif menfaat teorisi* olarak adlandırılmaktadır. Bu teoriye göre menfaatten anlaşılması gereken, kamunun bu menfaate verdiği değerdir.¹¹³ Hükümdeki “sigortalı mal” tabirinden “objektif menfaat” anlaşıldığı takdirde, sigorta, her zaman eşyanın kaderine tâbi olacaktır. Diğer bir deyişle bu hâlde sigorta menfaati, eşyayı takip edecektir.¹¹⁴ Dolayısıyla, eşyayı sonradan iktisap eden her kişi, sigorta ettiren sıfatını hiçbir işleme gerek kalmadan kazanacaktır. Oysa kanun koyucunun 1303. maddedeki sigortalı mal tabiri ile kastettiği şey, objektif menfaat olmamalıdır. Zira bu hâlde, hükmün öngörülmesine gerek kalmayacaktır. Açıklanan bu nedenlerle hükümde geçen “sigortalı mal” ifadesinden sigorta menfaatinin anlaşılacağı öğretide belirtilmektedir.¹¹⁵

Bir başka görüş, anılan hükümdeki “sigortalı mal” ifadesinden “si-

sözleşme sona ermemekte, sigorta ilişkisi yeni malik ile devam etmektedir.

¹¹¹ Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 51.

¹¹² Bozer, 1981, s. 45.

¹¹³ Bozer, 1981, s. 45-46.

¹¹⁴ Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 51.

¹¹⁵ Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 51.

gortalanan menfaatin ilişkin (bağlı) olduğu mal”ın anlaşılması gerektiğini savunmaktadır.¹¹⁶ Fakat bu yaklaşımın benimsenmesi, 1303. maddesinin sorumluluk sigortasına uygulanabilmesini imkânsız kılar. Zira sorumluluk sigortasında teminat altına alınan, bir mal üzerindeki menfaat değil; sigorta ettirenin tüm malvarlığıdır.¹¹⁷

Nihayet öğretilerde savunulan ve bizim de katıldığımız görüşe göre ise, “*sigortalı mal*” tabirinden anlaşılması gereken, “*kendisi dolayısıyla sigorta yapılan mal*”dır.¹¹⁸ Kendisi dolayısıyla sigorta yapılan mal ise, mal sigortaları açısından “sigorta menfaatinin konusu olan malı”, sorumluluk sigortalarında ise “*riziko faktörünü*” ifade eder. Bunun sonucunda, Türk Ticaret Kanunu’nun 1303. maddesi hükmü, mal sigortaları için her zaman uygulanırken, sorumluluk sigortası için yalnızca sigortanın bir mal dolayısıyla yapılması hâlinde uygulanabilecektir.¹¹⁹

Sigortalı malın el değiştirmesi hususu, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nda, mevcut düzenlemeye nazaran farklı bir şekilde hükme bağlanmıştır. Tasarının 1470. maddesi hükmüne göre, sigorta edilen menfaatin sahibinin değişmesi hâlinde, aksine sözleşme yoksa sigorta ilişkisi sona erer. Sonuç olarak, Tasarı yasalaştığı takdirde, bu hususta ne mal sigortaları ne de sorumluluk sigortaları bakımından uygulanabilirliği tartışma yaratacak bir hüküm bulunacaktır.

4. Değerlendirme

Kısaca “*sigorta sözleşmesi aracılığıyla haksız bir kazancın elde edilmesine izin verilmemesi*” olarak ifade edilen *zenginleşme yasağı ilkesi*, zarar sigortalarının en temel ilkelerinden biri durumundadır. Bunun yanında, anılan ilkenin yine bir zarar sigortası niteliğindeki sorumluluk sigortaları bakımından da geçerli olup olmadığı sorunu, bu tür sigortalarda sigorta değerinin varlığının öğretilerde tartışmalı olması nedeniyle önem arz eder. Bu nokta, Türk Ticaret Kanunu’nda yer alan ve zenginleşme

¹¹⁶ Bozer, 1981, s. 139.

¹¹⁷ Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 51.

¹¹⁸ Şenocak, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, s. 52.

¹¹⁹ Doğanay, söz konusu hükmün sorumluluk sigortasına uygulanabilirliği açısından herhangi bir ayırımda bulunmamakta ve “*TTK’nun 1303’üncü maddesi hükmü genellikle “mal - tazminat” sigortalarının her nev’inde uygulanır.*” demek suretiyle, hükmün bu tür sigortalarda da uygulanabileceğini kabul etmektedir (bkz. Doğanay, s. 3414).

yasağı ilkesinin tipik birer görünümü niteliğindeki *aşkın, çifte ve menfaat değerinin altında sigorta* hâllerine ilişkin hükümlerin sorumluluk sigortasına uygulanabilirliği hususunu da yakından ilgilendirmektedir. Kanaatimizce, sorumluluk sigortalarında da bir sigorta değerinin varlığı (miktarının tespiti çoğu zaman mümkün olmasa da) kabul edilmelidir. Bu nedenle, Kanun'da yer alan bu hükümler, niteliği örtüştüğü oranda, sorumluluk sigortasına da uygulanabilmelidir.

Yine zenginleşme yasağı ilkesinin bir diğer görünümü niteliğindeki *sigortacının halefiyetine* ilişkin Türk Ticaret Kanunu'nun 1301. maddesi hükmünün, sorumluluk sigortalarına doğrudan değil ve fakat yalnızca belirli şartlar altında "*kıyasen*" uygulanabileceğinin kabulü gerekir.

Sigortalı malın el değiştirmesine ilişkin Türk Ticaret Kanunu'nun 1303. maddesi hükmü de, ancak hükümde yer alan "*sigortalı mal*" tabirinin "*kendisi dolayısıyla sigorta yapılan mal*" olarak algılanması hâlinde sorumluluk sigortalarına uygulanabilecektir.

Burada belirtilmelidir ki; mal sigortalarına ait hangi hükümlerin sorumluluk sigortalarına uygulanabileceği Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda, açık bir hükümle belirtilmiştir (TTKT m. 1485).¹²⁰ Bu nedenle, Tasarı yasalastığı takdirde, öğretilde mal sigortalarına ait hükümlerin sorumluluk sigortasına uygulanabilirliği konusunda uzun süreden beri devam etmekte olan tartışmalar sona erecektir. Öte yandan, söz konusu madde ile mal sigortalarına ilişkin olarak öngörülen ve "*Başkası Lehine Sigorta*" başlığını taşıyan 1454. maddesine yapılan atıf eleştirilmiştir.¹²¹ Zira Tasarı'nın sorumluluk sigortasının genel olarak tarif edildiği 1473. maddesi hükmüne göre, sorumluluk sigortasında sigortacının edimi, aksine bir sözleşme hükmü yoksa sözleşmede

¹²⁰ Tasarının anılan maddesinin gerekçesi şöyledir: "Maddede genel hükümler dışında Kanunun mal sigortaları hakkındaki hangi hükümlerinin sorumluluk sigortalarına da uygulanabileceğini belirtmiştir. Her ne kadar sorumluluk sigortaları da zarar sigortasıysa da, zarar sigortasının bir türü olan mal sigortalarından farklı olarak burada belli bir sigorta değeri ve bedelinden bahsetmek mümkün değildir. Bu nedenle her ikisi de zarar sigortası olmasına rağmen mal sigortasına ilişkin her hükmün sorumluluk sigortasında uygulanabilmesi mümkün değildir. Mevcut durumda karşılaşılan sorunlar çerçevesinde ileride karşılaşılabilecek sorunların önüne geçilebilmesini teminen mal sigortalarına ilişkin hangi hükümlerin sorumluluk sigortasında da uygulanabileceği konusuna Tasarının bu maddesi ile açıklık getirilmek istenmiştir."

¹²¹ Bkz. Ünan, *Tasarı*, s. 171.

öngörülen ve zarar daha sonra doğsa bile, sigorta ettirenin *sigorta süresi içinde gerçekleşen* bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle zarar görene tazminat ödemektir.¹²² Yani Tasarı ile getirilen bu düzenlemeye göre, sigorta tazminatının rizikoya esas teşkil eden olayın ancak "*sözleşme süresi içinde gerçekleşmesi hâlinde*" ifa edilebilir. Aksi takdirde sigortacı, geçmişte meydana gelen bir olay nedeniyle kendi döneminde ortaya çıkan zararlardan sorumlu tutulamayacaktır. Anılan maddenin gerekçesinde yer alan açıklamalar da bu doğrultudadır.¹²³ Bu nedenle kanaatimizce, Tasarı yasalaşırken, hükümler arasındaki bu uyumsuzluğun mutlak surette giderilmesi gerekmektedir.

SONUÇ

Sorumluluk sigortası, sigorta ettirenin (veya üçüncü kişi lehine sigorta söz konusu ise sigortalının) üçüncü kişilere verdiği zarar sonucunda ortaya çıkan sorumluluğunun, yani bu hâlde malvarlığında ortaya çıkabilecek değer azalmasının, bir ücret (prim) karşılığında sigortacı tarafından güvence altına alınmasını öngören bir sigorta türüdür.

Nitelik olarak sorumluluk sigortası, bir *zarar sigortası* özelliği taşır. Zira meblağ sigortalarının aksine, burada bir zararın karşılanması söz konusudur. Diğer yandan bu sigorta türü bir *malvarlığı sigortası* niteliğindedir. Zira sorumluluk sigortasında, sigorta ettirenin bir üçün-

¹²² Kender, Tasarı'da verilen bu tanımın hatalı olduğunu; bu tanım yerine, sorumluluk sigortasının "*Sigortacının sorumluluk sigortası ile sigorta ettirenin ... sorumluluğunu üstlenmesi*" şeklinde tanımlanması gerektiğini belirtmektedir. Bkz. Kender, Rayegân, "Türk Ticaret Kanunu Taslağı'nın Sigorta Hukukuna İlişkin Hükümleri Hakkında Düşünceler", *Sigorta Hukuku Dergisi*, Y. 2005, S. 1, s. 25.

¹²³ Bu husus, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın 1473. maddesinin gerekçesinde; "... Getirilen düzenlemede ise rizikoya esas teşkil eden olayın, sözleşme süresi içinde gerçekleşmesi esas alınmıştır. Geçmişte meydana gelen bir olay nedeniyle sigortacının kendi döneminde ortaya çıkan zararlardan sorumlu olması ilkesi benimsenmiş olsaydı pratikte bu tür sigortaların uygulanabilirliğinin büyük bir ölçüde azalacağı düşünülmüştür. Zira sigortacı sözleşme yaparken, sigortalının geçmişteki tüm iş ve işlemlerini bilmek isteyecek ve bunların ne şekilde yapıldığını kontrol etmek isteyecektir. Aksi takdirde çok büyük risklerle karşılaşabilme tehlikesi ile karşı karşıya kalabilecektir. Ayrıca, bu şekildeki bir düzenleme kötü niyetli uygulamaların da önünü açacaktır. Şöyle ki, yapmış olduğu bir hata nedeni ile tazminat talebi ile karşılaşabileceğini düşünene kişiler hemen sigorta sözleşmesi yapmak yoluna gideceklerdir: Açıklanan nedenlerden dolayı sigortacının sorumluluğu, sözleşme süresi içinde sigortalısının sorumluluğunu gerektirecek olaylara bağlanmıştır..." şeklinde ifade edilmiştir.

cü kişiye verdiği zarardan dolayı sorumlu olması nedeniyle malvarlığı, meydana gelen malî yüklere karşı korunmaktadır. Ayrıca, sorumluluk sigortasında rizikonun gerçekleşmesi ile birlikte sigorta ettirenin iradesi dışında bir borç altına girmesi ve dolayısıyla malvarlığında bir eksilmenin meydana gelmesi sigortacı tarafından önlendiği için, bu tür sigortalar aynı zamanda *pasifin sigortası* niteliğine de sahiptir.

Türk Ticaret Kanunu'nun sigortaya ilişkin hükümleri dikkate alındığında, sorumluluk sigortasının ayrı bir bölüm olarak düzenlenmediği, bu sigorta türüne Kanun'un yalnızca bazı maddelerinde ve yetersiz şekilde yer verildiği görülmektedir. Bu nedenle, Kanun'da sorumluluk sigortalarına doğrudan uygulanacak bir hüküm bulunmadığı takdirde, bir diğer zarar sigortası türü olan mal sigortalarına ilişkin hükümlerin uygulanması gündeme gelmektedir. Ancak, mal sigortalarının ve sorumluluk sigortalarının niteliklerindeki farklılıklar, bu iki sigorta türüne aynı hükümlerin uygulanabilirliği konusunda öğretide tartışmalara neden olmuştur.

Mal sigortalarında ilişkin hükümlerin sorumluluk sigortasına uygulanabilirliğini incelerken öncelikle belirtilmesi gereken husus, sorumluluk sigortasında da bir *sigorta değerinin* her hâlde mevcut olduğudur. Bu tespitten sonra, "*zenginleşme yasağı ilkesi*"nin, sorumluluk sigortalarında da kural olarak geçerli olduğunun kabulü gerekir. Kanun'da sigorta ettiren kişinin maruz kaldığı zarardan daha fazlasını elde etmesini engellemeye yönelik olarak teşkil eden bu ilke, sorumluluk sigortaları bakımından da uygulama alanı bulacaktır.

Bununla birlikte, zenginleşme yasağı ilkesinin sorumluluk sigortası bakımından uygulama alanı bulamadığı hâller de mevcuttur. Aşkın sigorta ve menfaat değerinin altında sigortaya ilişkin hükümler bakımından durum böyledir. Nitekim sorumluluk sigortasında da bir sigorta değeri vardır; fakat bu değer, sınırsız bir büyüklüktedir. Diğer bir deyişle sigorta değerinin varlığı bilinmekle birlikte miktarı belirle-nememektedir. Dolayısıyla ikame değeri tespit edilmemiş bir sigorta değerine karşılık olarak sigorta bedelinin belirlenmiş olması veya olmaması bir sonuç yaratmaz.

Türk Ticaret Kanunu'nun 1286. maddesi, sigorta ettirenin zenginleşmesini önlemeye yönelik bir hüküm olup çifte sigortayı düzenlemektedir. Sigorta ettiren uğradığı zarardan çifte sigorta yoluyla daha fazla bir tazminat elde ediyorsa, onun hakkında yine 1286. madde hük-

mü, sorumluluk sigortalarında kıyasen de olsa uygulanabilmelidir.

Sorumluluk sigortasında, sigorta ettirenin malvarlığının zarar görmesini engelleyen sigortacı, ek ve aynı zarardan sigorta ettirenle birlikte müteselsilen sorumlu olan kişilere, Türk Ticaret Kanunu'nun 1301. maddesi doğrultusunda kanundan doğan bir halefiyet hakkına sahiptir. Diğer bir deyişle, anılan madde hükmü, sorumluluk sigortalarda da uygulama alanı bulur. Ancak söz konusu hükmün, sorumluluk sigortasının niteliği gereği her halükârda değil; üçüncü kişiye sigorta ettirenle birlikte fazla zarar veren müteselsil borçlunun veya borçluların varlığı hâlinde uygulanabileceğine dikkat edilmelidir.

Türk Ticaret Kanunu'nun sigortalı malın sahibinin değişmesine ilişkin 1303. maddesi hükmü ise, hükümdeki "*sigortalı mal*" tabirinin "*kendisi dolayısıyla sigorta yapılan mal*" şeklinde anlaşılması ve sigortanın bir mal dolayısıyla yapılması hâlinde sorumluluk sigortasına uygulanabilecektir.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda ise mal sigortalarına ilişkin hangi hükümlerin sorumluluk sigortasına uygulanabileceği, Tasarı'nın 1485. maddesinin açık hükmüyle öngörülmüştür.¹²⁴ Bu nedenle Tasarı yasalaştığı ve hükümler arası uyum tamamen sağlandığı takdirde, uygulamada uzun zamandır süren ve bu çalışmada ele alınan tartışmalar da kanaatimizce büyük oranda son bulacaktır.

KAYNAKLAR¹²⁵

Kitaplar

Arseven, Haydar, *Sigorta Hukuku*, 2. Baskı, İstanbul 1991. (Sigorta Hu-

¹²⁴ Anılan maddenin düzenlenmesine gerek olmadığı; bu açıdan, genel hükümlerin, sorumluluk sigortası bakımından da zaten uygulama alanı bulacağı; hükümde belirtilen diğer (mal sigortalarına ilişkin) hükümlerin ise ya sadece sorumluluk sigortalarını düzenleyecek şekilde ayrıca hükme bağlanması veya ilgili sorumluluk sigortasına dair maddelere dağıtılması gerektiği yönündeki görüş için bkz. Karayazgan, A.: "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı - Zarar Sigortaları Hükümleri Hakkında Genel Bir Bakış", *Sigorta Hukuku Dergisi*, Y. 2005, S. 1, S. 75.

¹²⁵ Kaynaklarda kısaltılmış şekilleri ayrıca gösterilmeyen eserler, metinde, yazar(lar)ın soyadı ile belirtilmiştir. Aynı yazar(lar)ın birden fazla eserine yollamada bulunmuş ise, kullanılan kısaltmalar, ilgili kaynağın yanında parantez içinde ayrıca gösterilmiştir.

kuku)

Atabek, Reşat, *Sigorta Hukuku*, İstanbul 1950.

Birds, John , *Birds' Modern Insurance Law*, 7th Edition, London 2007.

Bozer, Ali, *Sigorta Hukuku (Sigorta Endüstrisi, Sigorta Hukukunun Genel Prensipleri, Tazminat Sigortası ve Çeşitleri, Can Sigortası ve Çeşitleri)*, Ankara 1965. (1965)

Bozer, Ali, *Sigorta Hukuku*, Ankara 1981. (1981)

Bozer, Ali, *Sigorta Hukuku- Genel Hükümler/Bazı Sigorta Türleri*, Ankara 2007. (2007)

Can, Mertol, *Meslekî Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarına Genel Bir Bakış*, Ankara 2006.4 (Sorumluluk Sigortası)

Can, Mertol, *Türk Özel Sigorta Hukuku*, 2. Baskı, Ankara 2007. (Sigorta Hukuku)

Can, Mertol, *Birden Çok Sigorta*, Ankara 2004. (Birden Çok Sigorta)

Çeker, Mustafa, *Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Hukuku*, 2. Baskı, Adana 2004. (Yargıtay Kararları)

Çeker, Mustafa., *Sigorta Hukuku*, Adana 2008. (Sigorta Hukuku)

Doğanay, İsmail, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, C. III [Madde 816-1475], 4. Baskı, İstanbul 2004.

Karayalçın, Yaşar, *Mesuliyet ve Sigorta Hukuku Bakımından Başlıca İşletme Kazaları*, Ankara 1960. (İşletme Kazaları)

Kender, Rayegân, *Türkiye'de Hususî Sigorta Hukuku*, 9. Baskı, İstanbul 2008. (Sigorta Hukuku)

Kılıçoğlu, Ahmet, *Borçlar Hukuku -Genel Hükümler-*, 11. Baskı, Ankara 2009. (Borçlar Hukuku)

Kubilay, Huriye, *Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku*, 2. Baskı, İzmir 2003.

McGee, Andrew, *The Modern Law of Insurance*, 2nd Edition, London 2006.

Merkin, Rob, *Insurance Law- An Introduction*, London 2007.

Nomer, Cahit./ Yunak, Hüseyin, *Sigortanın Genel Prensipleri*, İstanbul 2000.

Omağ, Merih Kemal, *Türk Hukukunda Sigortacının Kanunî Halefiyeti*, İstanbul 1983. (Halefiyet)

Öçal, Akar, *Sigortacılık ve Sigorta Hukuku Hakkında Genel Bilgiler*, Ankara 1971.

Öztan, Fırat, *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigortalı Malın Sahibinin Değişmesi*, Ankara 1971.

- Sayhan, İsmail, *Sigorta Sözleşmelerinin Konusu*, Ankara 2001.
- Şenocak, Kemal, *Hukukî Hima ve Sigortası*, Ankara 1993. (Hukukî Hima ve Sigortası)
- Şenocak, Kemal, *Meslekî Sorumluluk Sigortası*, Ankara 2000. (Meslekî Sorumluluk Sigortası)
- Şenocak, Kemal, *Çifte Sigorta*, Ankara 2002. (Çifte Sigorta)
- Ulaş, Işıl, *Uygulamalı Mal ve Sorumluluk Sigortası Hukuku*, 6. BASKI, Ankara 2007.
- Ünan, Samim, *İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko*, İstanbul 1998. (Riziko)
- Vural, Güven, *Trafik Sigortası*, Ankara 1981.

Makaleler

- Acar, Serdar, "Sorumluluk Sigortalarında Sigortacının Ardıllığı Konusunda Bazı Sorunlar ve Yeni Gelişmeler" *İstanbul Barosu Dergisi*, Y. 2005, C. LXXIX, S. 5, s. 1539-1551.
- Arseven, Haydar, "Ticaret Kanunu'nun Sigortaya Müteallik Umumî Hükümlerinin Meydana Çıkardığı Bazı Meseleler", *Ticaret ve Banka Hukuku Haftası*, Ankara 1960, s. 183-215. (Meseleler)
- Baltacı, Mustafa./ Tekand, Feyyaz./Ünaltuna, Bülent, "Türkiye'de Mesuliyet Sigortalarında Uygulama", *Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları, III. Sigorta Semineri*, Ankara 1977, s. 35-54.
- Bozer, Ali, "Yangın Dolayısıyla Sorumluluk Sigortası", *Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları III. Sigorta Semineri*, Ankara 1977, s. 306-349. (Sorumluluk Sigortası)
- Dinç, İnan Deniz, "Türk Hukukunda İşveren Sorumluluk Sigortasında Riziko ve Teminatın Kapsamı", *Prof. Dr. Ergon A. ÇETİNGİL ve Prof. Dr. Rayegân KENDER'e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı*, İstanbul 2007, s. 468- 478.
- Ergün, Mevci, "Sorumluluk Hukuku ile Sorumluluk ve Genel Sigortaların İlişkisi", *Yargıtay Dergisi*, Y. 1984, C. X, S. 4, s. 482-508.
- Fidan, İsmail, "Sorumluluk Sigortalarında Rizikonun Gerçekleşmesi", *Ankara Barosu Dergisi*, Y. 2005, S. 2, s. 33-56.
- Karahan, Sami, "Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortasında, Sigorta Himayesinin Kapsamı", *Prof. Dr. Halil CİN'e Selçuk Üniversitesinde 10. Yıl Hizmet Armağanı*, Konya 1995, s. 369-388.
- Karayalçın, Yaşar, "Sorumluluk (Mesuliyet) Sigortaları, *Sigorta Huku-*

- ku Dergisi*, Y. 1984, C. II, S.1-2, s. 27-68. (Sorumluluk Sigortaları)
- Kender, Rayegân, “Mesuliyet Sigortasının Mahiyeti ve Türleri”, *Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları, III. Sigorta Semineri*, Ankara 1977, s. 1-15. (Mesuliyet Sigortası)
- Kender, Rayegân, “Türk Ticaret Kanunu Taslağı’nın Sigorta Hukukuna İlişkin Hükümleri Hakkında Düşünceler”, *Sigorta Hukuku Dergisi*, Y. 2005, S. 1, s. 7-28.
- Kılıçoğlu, Ahmet, “Özel ve Sosyal Sigortalarda Halefiyet ve Rücu”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y. 1974, C. XXXI, S. 1-4, s. 395-446. (Halefiyet ve Rücu)
- Koenig, Willy, “Sigorta Menfaati ve Değerlendirilmesi: Cevap”, [Çeviren: Prof. Dr. Fırat ÖZTAN], *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Y. 1969, C. V, S. 1, s. 46-55.
- Memiş, Tekin, “Zorunlu Mali Trafik Sigortasında Sigortacının Sorumluluğunun Niteliği ve Sebepsiz Zenginleşme”, *XX. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu*, Y. 2004, S. 20, s. 73-88.
- Metezade, Zihni, “Meslekî Sorumluluk Sigortaları ve Hekim Meslekî Sorumluluk Sigortası Klozu”, *Prof. Dr. Ergon A. ÇETİNGİL ve Prof. Dr. Rayegân KENDER’e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı*, İstanbul 2007, s. 886-894.
- Möeller, Hans, “Menfaat ve Değerlendirilmesi”, [Çeviren: Prof. Dr. Fırat ÖZTAN], *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Y. 1967, C. IV, S. 2, s. 255-271.
- Omağ, Merih Kemal, “Sigorta Hukukunda Zenginleşme Yasağı”, *Prof. Dr. Ergun ÖNEN’e Armağan*, İstanbul 2003, s. 253-262. (Zenginleşme Yasağı)
- Omağ, Merih Kemal, “Türk Ticaret Kanunu ile 25 Haziran 1992 Tarihli Belçika Kara Sigortası Mukavelesi Kanunu Açısından Hukuki Sorumluluk Sigortası”, *Sigorta Hukuku Dergisi*, Y. 1997, S. 1, s. 71-103. (Sorumluluk Sigortası)
- Özdemir, Necdet, “Mesuliyet Sigortası Bakımından Türk Ticaret Kanunu’nda Benimsenmiş Olan Sorumluluk Esasları”, *Eskişehir İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi Dergisi*, Y. 1966, C. II, S. 1, s. 202-216.
- Sergici, Erdoğan, “Mesuliyet Sigortası Türleri”, *Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları, III. Sigorta Semineri*, Ankara 1977, s. 65-84. (Mesuliyet Sigortası Türleri)
- Sergici, Erdoğan, “Sorumluluk Sigortalarının Özellikleri”, *Sigorta Dün-*

- yası, Y. 1978, S. 220, s. 5. (Sorumluluk Sigortalarının Özellikleri)
- Tekil, Fahiman, "Sigorta Hukukunda Tazmin İlkesi ve Rücu Hakkı", *Prof. Dr. Ali BOZER'e Armağan*, Ankara 1998, s. 113-131.
- Türk, Hikmet Sami, "Mecburî Malî Sorum Sigortası ve İzinsiz Kullanmalar", *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Y. 1971, C. VI, S. 4, s. 343-348.
- Uluğ, İlknur, "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda Zarar Sigortaları", *Sigorta Hukuku Dergisi*, Y. 2005, S. 1, s. 197- 214.
- Ünan, Samim, "Türk Ticaret Kanunu Taslağı'nın -Sigorta Hukuku-Başlıklı Altıncı Kitabı Hakkında Düşünceler", *Sigorta Hukuku Dergisi*, Y. 2005, S. 1, s. 109- 196. (Tasarı)
- Veal, Gregory R, "Subrogation: The Duties and Obligations of the Insured and Rights of the Insurer Revisited", *Tort Trial & Insurance Practice Law Journal*, Y. 1992, C. XXVIII, S. 1, s. 69-89
- Yazıcıoğlu, Emine, "İlk Tehlike Sigortası", *Doç Dr. Mehmet SOMER'in Anısına Armağan*, İstanbul 2006, s. 543- 557.
- Yenen, Şerafettin, "Sigorta Bedeli ve Birden Çok Sigorta", *Sigorta Dünyası*, Y. 1965, S. 68-69, s. 9, 20-21.

Diğer Kaynaklar

www.kazanci.com

Yargıtay Kararları Dergisi